

Tartalom

IGEHIRDETÉS	
<i>Ordass Lajos: Karácsony a börtönben</i>	1
<i>Id. Kendei György: Kedves esztendőt!</i>	5
KÖSZÖNTÉS	
<i>Boleratzky Lóránd: D. Terray László laudációja</i>	8
ORDASS-CENTENÁRIUM	
<i>Id. Zászkaliczky Pál: Ordass, a gyülekezeti lelkész</i>	10
<i>Verli Sándor: Ordass domborműve előtt állva</i>	12
<i>Axel Hambræus: Marcus Aurelius: Önvizsgálat</i>	13
TANULMÁNY	
<i>Scholz László: A család mellett emelünk szót!</i>	16
<i>Id. Zászkaliczky Pál: Hitre nevelés - lehetséges?</i>	19
<i>Boleratzky Lóránd: Egyházjogászképzésünk problematikája</i>	25
DOKUMENTUM	
<i>Göllner Pál: Levél Káldy Zoltánnak</i>	29
<i>Dóka Zoltán: Testvérem, Káldy Zoltán!</i>	30
BESZÁMOLÓ	
<i>Isó Zoltán: Emlékezés Isten kiáltó szolgájára</i>	33
KÖNYVISMERTETÉS	
<i>Id. Magassy Sándor: Dogmatika mint tény és reménység</i> <i>(Dr. Nagy Gyula: Az egyház mai tanítása - Evangélikus dogmatika I.)</i>	35
POSTÁNKBÓL	37
VERSEK	
<i>Scholz László: Négysorosok az Üvegszilánkok c. sorozatból</i> <i>Dóka Zoltán: Fegyverletétel, A nagyokhoz</i>	
TARTALMI ÖSSZESÍTŐ	40

KERESZTYÉN IGAZSÁG

Az Ordass Lajos Baráti Kör negyedévi folyóirata
Független evangélikus teológiai és kritikai lap

Új folyam 52. szám – 2001. TÉL

Felelős szerkesztő: Ittész Gábor (tel.: 96–336–693)

Felelős kiadó: id. Zászkaliczky Pál (tel.: 1–403–28–07)

A szerkesztőbizottság tagjai:

Isó Dorottya, Ittész János, id. Magassy Sándor

Szerkesztőség: 9025 Győr, Rát M. tér 2.

Kiadóhivatal: 1114 Budapest, Bocskai út 10.

Postacím: 1163 Budapest, Bodnár u. 29.

Csekkszám: Ordass Lajos Baráti Kör

Budapest – OTP XI. ker. 11711034–20081452

Nyomdai kivitelezés: OOK-Press Kft., Veszprém

Felelős vezető: Szathmáry Attila

Ordass Lajos

Karácsony a börtönben*

„Él lelkemben egy karácsonyesti elmélkedésem emléke abból az időből, amikor Isten megengedte, hogy ellenségei börtönbe zárjanak. Nem volt az prédikáció. A karácsonyi szent evangéliom átélése volt az. Föl nem jegyeztem, mert rabtartóim a papirost és a ceruzát is eltiltották tőlem. Azóta is hosszú évek folytak már el fölöttem, de az akkori emlékek egészen élénk színekkel él bennem. Bizonyára azért, mert most is - bár már nem vesznek körül a börtönfalak - nemzetemmel együtt rabságban vagyok változatlanul. - 1949 karácsonyán a római katolikus egyház tizenöt papjával együtt a szegedi Csillagbörtön egyik nagyobb méretű zárkájában voltam. Másodszor töltöttem már ott karácsony emlékünnapét. - Volt sok énekiünk. Hiszen a karácsonyhoz hozzátartozik az ének. Volt több közös énekiünk is. A karácsony ünnepe nem állított olyan válaszfalakat az egyházak különböző táborában élő hívők közé, mint sok más ünnep. Úgy látszik, hogy ennek a titokzatos éjszakának a csöndjében évszázadokon át az ének kölcsönösen áthaladt a különféle táborokba, és ott kölcsönösen visszhangja kelt. Zárkánkban csendesen elénekeltük ezeket a karácsonyi énekeinket. - Bibliánkat akkor még nem kobozták el tőlünk. Az egyik katolikus szerzetes fölolvasta a karácsonyi evangéliomot. Ezt az igét. Katolikus szolgatársaim napokkal előbb megkértek már, hogy ehhez az evangéliomhoz fűzzek elmélkedést. Akkor - legjobb emlékezetem szerint - ezeket mondtam.”

(O.L.)

„Azokban a napokban Augustus császár megparancsolta az egész lakott föld összeírását. Ez az első összeírás akkor történt, amikor Szíriában Cirénius volt a helytartó. Mindenki elment az összeírásra, kiki a maga városába. József is, mivel Dávid házából és nemzetségéből való volt, fölment Galileából, Názáret városából Júdeába, Dávid városába, amelyet Betlehemnek hívnak, hogy beírassa magát Máriaival, eljegyzett feleségével, aki várandós volt. Amíg ott tartózkodtak, elérkezett a szülésének ideje, és megszülte elsőszülött fiát. Majd bepólyálta, és a jászolba fektette, mivel nem volt számukra hely a vendégfogadó háznál. Azon a vidéken pásztorok voltak, akik kiinn tanyáztak a mezőn, és éjszaka vigyáztak nyájukra. És odament hozzájuk az Úr angyala, és az Úr dicsősége körülragyogta őket. Nagyon megijedtek. Az angyal pedig ezt mondta nekik: - Ne féljétek, mert úne nagy örömet hirdetek nektek és az egész népnek. Megszületett ma a Megtartó, az Úr Krisztus, a Dávid városában. Ez számotokra a jel: Találtok egy kisdedet a jászolban, bepólyálva. És hirtelen mennyei seregek sokasága jelent meg az angyallal, akik dicsőítették Istent, és ezt mondták: - Dicsőség a magaságban Istennek, és a földön békesség a jóakarátú embereknek! Miután az angyalok eltávoztak tőlük a mennybe, a pásztorok így szóltak egymáshoz: - Menjünk Betlehembe, és lássuk meg a történeteket, amiket az Úr tudomásunkra adott.

* Ordass Lajos: Válogatott írások, EPMSZ, Bern, 1982. Szerk. Szépfalusi István, 283-287. lap.

Elmentek hát nagysietve, és megtalálták Máriát, Józsefet és a kisedet, aki jászolban feküdt. Mikor meglátták őket, elmondták mindazokat, amiket nekik a gyermek felől beszéltek. Aki hallotta, mind elcsodálkozott a pásztorok elbeszélésén. Mária pedig minden szót megjegyzett, és szívében forgatta. A pásztorok azután visszatértek, dicsőítve és magasztalva Istent mindazért, amit hallottak és láttak, amint megmondattak nekik."

(Luk. 2,1-20)

Szakítsuk ki magunkat most - legalább rövid időre - ebből a helyzetből, amelyben vagyunk, és lelkünk figyelmét összpontosítsuk teljesen arra az evangéliomra, amely most csendült föl előttünk.

Belőle néhány tényt állapítok meg.

Karácsonyi tények

Az első az, hogy a karácsonyi evangéliom első mondatai emberi hatalmaskodásról szólnak. A császári rendelkezés nincs tekintettel az egyes emberre. Kíméletlenül kiparancsolja otthonából a szegény asszonyt, akinek most, anyai várákozása utolsó napjaiban minden kíméletre szüksége lett volna. De az evangéliom ugyanazzal az egy lélegzetvétellel megállapítja, hogy az emberi kíméletlen hatalmaskodás útján mégsem Augustus császár akarata valósult meg, hanem Isten akarata, amelyet a próféták útján már régen megüzent.

Beszél aztán az evangéliom az emberi szeretetlenségről, a szívtelen elzárkózásról. Ennek lett az az eredménye, hogy a világ Megváltója istállóban született, és álatok jászola volt a bölcsője. De benne van az evangéliomban az a ténymegállapítás is, hogy ez a megalázó emberi gőg mégsem tudta megakadályozni, hogy Isten szeretete megvesse lábát a földön.

Lényeges vonása az evangéliomnak az a megállapítás, hogy akkor éjszaka volt. Azon a sötétségen nem a csillagok pislákoló mécsesei próbáltak áthatolni. Azt a sötétséget a menny világossága szórta szét.

Ebben a karácsony-éjszakában szólalt meg a megváltás evangélioma. Jól jegyezzük meg - kérlek -, írjuk be szívünkbe: Nem ember gondolta ki, és nem ember ajka hirdette meg ezt. Ez Isten örök határozata volt, és Isten maga nyilatkoztatta ki angyalajkakon. Ez azt jelenti: A keresztényen hit nem a föld talajából nőtt virág. Isten kegyelmének ajándéka az!

Befejező szakaszában a karácsonyi evangéliom azokról a pásztorokról beszél, akik elsőként kapták ezt a kinyilatkoztatást. Félelem és rettegés között élik át, aztán pedig örvendezve tesznek tanúságot erről a kinyilatkoztatásról.

Ezek a ténymegállapítások.

Karácsonyi örvizsgálat

Most hozzuk vissza ide a lelkünket a börtönfalak közé.

Második karácsonyestünket töltjük már itt. Miért? - Azért, mert van önkényeskedő emberi hatalmaskodás. Önmagunkat csalnók meg, és másokat vezetnénk félre, ha azt állítanók, hogy mi mindent világosan látunk és értünk. Mert nem látunk

mi sem többet szegény Máriánál és a gondterhelt Józsefnél. Megoldatlan rejtélyek tömege van előttünk, de mindezek nem akadályozhatnak meg minket abban, hogy karácsonyunk legyen. Szabad azt az első igazságot vallanunk: Nem Augustus akarata megy rajtunk teljesebbé, hanem Isten akarata. Azt mondom most egyszerűen, de kiélezetten: Ha egy keresztyén lakosságú országban istenellenes és így egyházellenes hatalom ragadja magához az uralmat, akkor ugyan mi lehet Isten akarata azok felé, akiknek drága a keresztyén hitük? Nem az, hogy alkudozás nélkül védelmezzék azt? S ha az istentelen hatalom annyira elvakult, hogy még a bántalmazás eszközéhez is hozzányúl, akkor mi lehet Isten akarata a hűségesek felé? Nem az, hogy börtönben rabláncot vállaljanak, vagy bitófán vértanú-halált? És ha ez Isten akarata, akkor ez az akarat nem legelső sorban miféleképpen irányul, akiket gyülekezeteiben pásztori tisztséggel ruházott föl? - Milyen végtelen nagy karácsonyi békesség költözhet lelkünkbe, ha itt a börtönfalak között is tudjuk, hogy nem emberi önkény tapos rajtunk, hanem Isten áldott akarata történik itt is velünk.

Betlehem lakosainak szívtelen elzárkózása is olyan vonása a karácsonyi történetnek, amelynek mindaddig lesz mondanivalója, amíg ember él a földön. Ha mi nemcsak azt akarjuk, hogy a világban legyen karácsony, hanem itt bent a saját szívünkben is, akkor jó lesz, ha erre a mondanivalóra fölfigyelünk. Mi papi szolgálataink közben sokszor intettük a híveket komoly önvizsgálatra. Itt most nagyon jó alkalmunk van arra, hogy magunk is végezzünk ilyen önvizsgálatot. Mert bizony, ha Isten Jézus számára a mi életünkben keres helyet, mi nem fölékesített kastélyt kínálunk. Félek, még egyetlen „tisztá-szobát” sem tudunk szívünkben rendelkezésre bocsátani. Az a szállás, amelyet Isten Fia bennünk talál - aggodom -, fájdalmasan hasonlít ahhoz a betlehemi helyhez, amellyel akkor meg kellett elégednie. De áldott legyen a szeretet Úra, hogy Ő ezzel is megelégszik. Nem veti meg a zugot, amelyben helyet szorítunk neki. Innen akarja megtisztítani és hatalmába venni egész életünket.

Karácsonyi világosság

Karácsony ünnepe most nagyon sötét éjszakában találja a világot. Minket is, pásztorokat. Ha a világot ma röviden jellemezni akarjuk, akkor azt mondhatjuk róla, hogy a világ ma sűrű sötétben élő emberekből áll, akik világosságra vágyakoznak. Azok az értesülések, amelyek minket a börtönfalakon kívül lévő világból néha-néha elérnek, mind arról beszélnek, hogy az emberek várják a világosságot. Sok tanácstalansággal várják. Vannak, akik a világ fényét keletről várják. Mások arra esküsznek, hogy nyugatról kell jönnie. Az a szorongás él bennem, hogy az ilyen fények könnyen a pusztulás tüzei lennének. Karácsonykor a fény föntről jött, a mennyből. S ha mi ezen a karácsonyon valóban Isten szeretetének világossága után vágyakozunk, akkor fölfelé kell néznünk. Csak onnan jöhet a lélek világossága.

Minket hol vádolnak, hol pedig gúnyolnak azzal, hogy az idejét múlt emberi kitalálásnak: a babonával teli vallásosságnak vagyunk a hordozói. Mondják, hogy most éppen csökönyös maradiságunkért bűnhődünk ilyen keservesen. Az a nyo-

masztó érzésem van, hogy rengeteg embernek ez a nézete ma. És ez az áruulás néha még a saját szívünkhöz is közel férközik, hogy megkísértsen. Ezért szükséges, ezért életkérdés számunkra, hogy a karácsonyi evangéliom magvát, legnagyobb üzenetét a szívünkbe zárjuk. Azt az üzenetet, hogy ami karácsony éjszakáján történt, az nem emberi kitalálás. Mi nem egy téves emberi álonnak adtuk oda egész életünket. Nem azt szolgáltuk. Nem amiatt vállaltunk megaláztatást, megbecstelenítést és börtönt. A mi hitünknek az alapja Isten saját kinyilatkoztatása. Isten cselekedete. Isten kimondott igaz szava. Minket a hatalom Ura nyert meg a maga számára, és mi nem akartunk más úrnak szolgálni - sem szabadon, sem börtönben -, csak annak az egyetlen áldott Úrnak, aki karácsonykor ide a földre, ide a porba, ide a bűnbe küldte el megváltó szeretetének hordozóját - egyszülött Fiát!

Második karácsonyunk ez már, amelyen nem állunk templomunk szószékére, és ajkunkon nem szólal meg a karácsonyi evangéliom. Beszélgetéseink alkalmával egyszer-egyszer már kifejezésre is jutott az, ami magányos vívódásainkban sokszor foglalkoztat: Jaj! Mi lesz így az evangéliommal?

Testvérek! Ne nyugtalankodjunk! Isten nem marad bizonyágtévők nélkül. Krisztus születése idején Izráel hivatalos papjai elfeledkeztek a próféták jóslatairól. Ha tudták is őket esetleg idézni, nem tudták őket értelmezni. A papok elnémultak. Isten ezért a mezők egyszerű pásztor-embereit avatta az evangéliom üzenethordozóivá. Ha most az egyház minden papját idezárnák is velünk együtt, Isten akkor sem jönne zavarba, hogy kikkel mondassa el a világnak a megváltó szeretet örömhírét. Egyebekben pedig most szóban kifejezem előttem azt a csendes meggyőződésemet, hogy mi tizenhatan most hangosabban prédikálunk, mint akkor, amikor még szabad embereknek tudtuk magunkat. Még azt sem tartom lehetetlennek, hogy most igazabban prédikálunk, mint akkor.

Az bizonyos, hogy kint a világban erőszak, szívtelenség és minden más akadály ellenére is karácsony van. E zárt ajtó, e szűk falak és a rácsos ablak ellenére is, nem karácsonyt adott-e nekünk Isten?

Örvendezzünk hát!

Szeged - Csillag-börtön, 1949. december 24.

Karácsonyt és újév napját az egyházi esztendőben Jézus neve és személye kapcsolja össze. Ő adjon kedves Olvasóinknak szeretetében gazdag ünneplést és az új év hétköznapjaiban áldást.

A szerkesztőbizottság

Id. Kendeh György

Kedves esztendő!

Karácsonykor lesz egy éve, hogy Isten elszólította közüllünk id. Kendeh György testvérünket, Ordass Lajos harcostársát, az OLBK alapító tagját és titkárát, folyóiratunk kiadóját és évekig szerkesztőjét. Életére, egyházunkban és baráti körünkben végzett értékes szolgálatára - Budapest-Kelenföldön, 1957. január 1-jén tartott - igehirdetésének közlésével emlékezünk. [A szerkesztő]

„Amikor Názáretbe ment, ahol felnevelkedett, szokása szerint bement szombat napján a zsinagógába, és felállt olvasni. Odanyújtották neki Ézsaiás próféta könyvét, ő pedig kinyitotta a könyvet, és megkereste azt a helyet, ahol ez van megírva: 'Az Úr Lelke van énrajtam, mivel felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek a szegényeknek; azért küldött el, hogy a szabadulást hirdessem a fogságnak, és a vakoknak szemük megnyílását; hogy szabadon bocsásson a megkínzottakat, és hirdessem az Úr kedves esztendejét.' Ekkor összegöngyölítve a könyvetekercset, átadta a szolgának, és leült. A zsinagógában mindenkinek a szeme rajta függött: ő pedig szólni kezdett hozzájuk: 'Ma teljesedett be ez az írás filetek hallatára.'”

/Lk 4,16-21/

A keresztyén embernek soha sincsen szüksége csillagjósokra, javasasszonyokra, kártyavetőkre, jóvendőmondókra. Természetesen ma, újév napján sincsen. Aki ezen az úton jár, s vak véletlentől, fehér egértől, négylevelű lóherétől vagy fekete kéményseprőtől akarja fogadni jóvendőjét, az nem a hit gyermeke, ha mindjárt aranykeresztekkel is ékesíti magát.

Jól tudom, erősen megérintett lélekkel vagyunk ma, újév napján, itt az Isten házában. Az általános leéptéssel kapcsolatos hírek ugyan bizony kit nem terhelnek meg közöttünk?... Nagy, nyitott kérdés is mindannyiunk számára a jóvendő. Ez az 1957. esztendő indulásának napján bizonytalan, titkok fátylával elrejtett sors valamennyiünkénél. Bizonyos, hogy fénylenek benne örömeik, de sötétlenek bánatok is. Hogy mire mi következik, kinek mi jut osztályos részül? - ez lehet nyugtalanító kérdés, elhordozhatatlan emésztő állapot... Az is bizonyos, hogy életünk útján ott vannak továbbra is egekig kimagaslóan a gondok hegyei, amiket emberi bölcsesség és erő eddig nem tudott elhordani... Az is bizonyos, hogy ott tátonganak most is a nyomorúságok völgyei, a nagy megpróbáltatások szakadéakai, amiket tiszteletreméltó jó szándék és segítő készség eddig nem bírt betemetni... És ott van egyházunknak, magyar népünknek, vajdó világunknak sok-sok megoldásra váró problémája!... Hogy mit hoz mindebben ez a ránk virradt 1957. esztendő? - emberek közül senki sem tudhatja. Emberi balgatag bölcsességből legfeljebb arra telik, hogy egykedvűen állunk meg a jóvendő kapujánál, és várjuk azt, aminek jönnie kell.

De hadd mutassak rá, Testvérek, arra is, hogy egészen földi dolog, amit e mai napból csinált az ember. Idők változásáról, esztendőik fordulójáról csak a világ beszél, s mond róla kétes értékű szavakat. Az örökkévalóság Ura nem ismeri e jelzőköveket, hi-

szen ezer esztendő nála annyi, mint a tegnapi nap, s egy nap annyi, mint ezer esztendő. Ma is, mint olyan sokszor, csak a porszülőtte fontoskodik, amikor nyilatkozik, tervez, álmokról, jövődőről szól, elfeledvén, hogy Isten nélkül semmit sem cselekedhet. Óvjuk hát magunkat ettől a fennhéjázó gögtől!...

És ha mindezt összevetjük, nem különös, hogy felolvasott igénk kedves esztendőt hirdet minékünk? Kedveset, azaz olyat, amely a kedvünkbe jár, számunkra semmi gonoszat nem tartogat, sőt csak olyasmit kínál, amit aggodalmaskodás nélkül elfogadhatunk mind... De hát lehet, szabad ilyet hirdetni ebben a mai világban? Nem frivol beszéd, megtévesztő kijelentés ez csupán?... Ki az, aki ezzel a programnak beillő beszéddel fordul hallgatóihoz, s tart igényt arra, hogy meghallja, befogadja minden szív?... Nem inkább olyan beszéd való most közénk, amely összefogásra int, türelemre, kitartásra, nehéz áldozatok felvállalására ösztönöz, kibírni és átélni a vészt „ahogy lehet”.

Keresztyén lütnünk igazít el ebben a nehéz helyzetben. Az Isten gyermekei nem fedhetnek el soha, tehát ma sem, hogy a mi újévünk költött kezdet csupán. Határkövetkező jelző számításokkal azt az időt tördeljük kisebb-nagyobb egységekre, amely lényege szerint egyetlen nagy folyamat, amelyben egyik nap éppen olyan, mint a másik. Ebben a folyamatban fordulópontra, új élet lehetőségének kezdete csak egy van, s ez a karácsonyi üzenet: az Ige testté lett! Az tehát, amikor Jézus belépett a történelembe, s vele a bűn és halál pusztító világában az élet hajnala felvirradt. Azóta jön és azóta tart az újesztendő lehetősége, az Úr kedves esztendejének lehetősége. Ez nincs sem órához, sem helyhez kötve. Beköszönt hozzánk, valóra válik nálunk, ahol és amikor Isten akarja. Ma is beteljesedhet, most is ránk törhet boldog, várva-várt ideje. Hiszen igaz: "itt a kellemetes idő, imé itt az üdvösség napja". Éppen ezért kérlelő szóval mondom, valom: "Ma, ha az ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek a ti szívetekeket!" Hadd törjön ránk az Úrnak kedves esztendeje!

Figyelő tekintetéből, csillogó szemedből megértem nyugtalanságot. Megértem azt a kérdést, amely engem is eltölt, s a lényege úgy fogalmazható meg: hát miért, miért nem tud felvirradni mindnyájunkra az Ő napja, az Ő kedves esztendeje?...

A választ nem magamtól veszem, hanem felolvasott igénk adja. Evangéliumunkból az az igazság rajzolódik elénk, hogy minden mi nyomorúságunk, vigasztalan állapotunk oka, magyarázata a képmutatás. Abban éljük ki egész életünket, hogy palástoljuk koldus-voltunkat magunk előtt is, mások előtt is, de még az Úristen előtt is. Mennyi igyekezettel takargatjuk szegénységünket, testi-lelki nincstelenségünket!... Mennyi külső színt és leplező álarcot veszünk igénybe annak eltitkolására, hogy a bűn rablancán vergődő foglyok vagyunk, akik szabadulni a maguk erejéből nem is tudnak soha!... Az emberi bölcselkedésnek micsoda hitető beszédével szeretnénk fénybe burkolni vakságunkat, azt a sötétséget, amely Isten igazságának ismerete nélkül borítja be életünket... És hát nem senmit érő az ajkunkon minden szó, amellyel ennek a földi életnek meghurcolt áldozatait, kifosztott vándorait szeretnénk vigasztalni és bátorítani?...

Ugye, Testvérem, tudod te is, hogy ezt a nyomort és ínséget, amely kinek-kinek osztályos részül jutott, nem lehet takargatni. Képmutatás nem segít meg bajunkban. Szemed megtört fénye, lelked nyugtalansága, arcod redője szüntelen elárulja minden ínségedet, amely ott reszket a kézszorításban, megcsendül a szóban, s benne vonaglik a munkában is.

Éppen azért, ha azt akarod, hogy az Úrnak kedves esztendeje reád köszöntsön, állj oda Isten elé, s valld meg Neki nyíltan, szívedből előtörő őszinte vallomással, hogy szegény, fogoly, vak és lesújtott ember vagy, ínséges nyomorúságban vergődik életed... És tedd meg ezt azért, mert úgy látszik, hogy ez a most induló esztendő sok terhet, megpróbáltatást rejt magában számunkra. Lesz, sőt már most van alkalmunk és okunk megalázkodásra, segítség hívására, ínségünk megvallására. És jaj, ezerszer jaj annak, akit még ilyen ínséges idő sem tud Istenhez téríteni. Az ilyen hajthatatlan, koknok ember soha, soha nem fogja megélni a szabadulás óráját.

Hidd el, nekünk nem is új törvények kellene, nem is nagyobb falat kenyér, még kevésbé gondtalan megélhetés, hanem olyan emberek, szívek, munkások, kereskedők, parasztok, orvosok, jogászok, hivatalnokok, iparosok, ifjak és öregek, vezetők és vezettek, akiket újjáteremtett a bűnbocsátó kegyelem! Ezt a szabadulást várja ez a világ! Várja, türelmetlenül várja, mert a bűnbocsátásban Isten feloldoz minket vétkeinktől, letépi rólunk a sátáni erők bilincseit, és elenged, szabadon ereszt az élet tökéletes útján az Ő országa felé. A Kiskáté szavaival ugye, ezt úgy tanultuk, hogy ahol bűnbocsátat van, ott élet és üdvösség van. Ha ezt meglátjuk, akkor megnyílt vak szemünk. Ha ezt meghallottuk, akkor az evangélium örömhíre jutott el hozzánk, szegényeknek az evangélium hirdettetett. Igen: beköszöntött hozzánk és nálunk az Úrnak kedves esztendeje!

Lehet, Testvérem, hogy ez a tanítás nem az, amire vártál. Lehet, hogy egyetlen szó sincs benne abból a programból, amit az új esztendőben elengedhetetlennek tartottál. Pedig ennél idősebb üzenettel aligha kerestél még bennünket az Isten.

S ezt azért mondom, mert tudom, hogy az új esztendő minden napján találkozni fogsz emberekkel, éhes, szomorú lelkekkel, e világ névtelenjeivel, szembetalálkozó népünk nyomorultjaival, akik unottan és reménytelenül hordják az igát, - igen: viz majd utad kórházakba, betegágyak mellé, látod majd festék alól is kiütközni a halálfelelem sápadtságát, - igen: gondolj arra, ha beteget, síró, kicsinyt, hitelent, kételkedőt látsz, ha nézed a hitvest, a gyermeket, a szülőt, a barátot, a haragost, az ellenséget, azt a sok tudatlan és magatehetetlen vergődő, vérző szívű embert, aki körülötted és veled él, mindmegannyi szegényt, vakot, foglyot és lesújtottat, ezeknek - igen: ezeknek hirdesd, hirdesd szóval, cselekedettel, bizonyágtévő étellel a bűnbocsátat vigasztaló, megváltó evangéliumát, hadd köszöntsön szabadulással reájuk is az Úrnak kedves esztendeje. Ennél szebb, ennél nagyobb ennél áldottabb és ennél sürgetőbb szolgálat nincs sehol és senki számára az 1957. esztendőben.

És vedd észre, lásd meg, Testvérem, hogy ezt a szolgálatot várja is tőled az otthonod, várja a néped, a hazád és a nemzeted, s várja, nagyon várja a te kegyelmes Istened.

A szolgálatot nem is itt, e megszentelt hajlék falai között várja, hanem a templom küszöbén túl, mindenkitől ott, ahol áll.

Jöjj hát, az 1957. esztendő első napján induljunk el innen együtt, egy szívvel, egy lélekkel a bűn és halál világában hirdetni bizonyágtévő étellel az Úrnak kedves esztendejét a bűnök bocsánata által.

Hidd el, így áldott, áldott lesz a ma, a holnap meg a jövő - neked is, szeretteidnek is, a gyülekezetnek is és a mi magyar népünknek is. Ámen.

Boleratzky Lóránd

D. Terray László laudációja

D. Terray László norvégiai magyar evangélikus lelkésznek - ifj. dr. Fabiny Tibor előterjesztésére, a szakmai kuratórium javaslatára - Rockenbauer Zoltán, a nemzeti kulturális örökség minisztere Károli Gáspár díjat adományozott. A reformáció emléknapiján tartott ünnepségen dr. Boleratzky Lóránd terjesztette elő a kitüntetetti laudációját.

Terray László testvérünket - életére és szolgálatára Isten áldását kérve - mi is szeretettel köszöntjük. [A szerkesztőség]

Terray László 1924-ben Miskolcon született. A soproni evangélikus hittudományi kar elvégzése után Ordass Lajos püspök 1946-ban avatta lelkésszé.

1948-ban az Evangélikus Világszövetségtől egyháztörténeti tanulmányok végzésére kapott ösztöndíjjal két félévet Svájcban, egy félévet pedig Norvégiában töltött. Zwingli egyházfogalmáról írt tanulmánya már norvég nyelven jelent meg a Tidsskrift for Teologi og Kirke folyóiratban.

Hosszabb kórházi kezelése miatt Norvégiában való maradás mellett döntött. Itt le kellett tennie a teljes norvég teológiai vizsgát, és a lapp nyelvből is államvizsgát tett, minthogy 1953-ban a lapp misszióban vállalt szolgálatot.

1953-ban házasságot kötött Unni Øgaard könyvtárosnővel; házasságukból öt gyermek származott.

1956-ban az oslói missziótudományi intézetben kapott állásánál a munkát félbeszakította, és norvég felkérésre az ausztriai és jugoszláviai táborokban tartózkodó magyar menekültek között végzett munkát, majd egy norvég állami bizottság tagjaként, illetve vezetőjeként részt vett 1500 menekültnek Norvégiába történő áttelepítésében. Öt éven át mint a Kirkens Nødhjelp segélyszervezet titkára működött. Osloban magyar nyelvű szolgálatot is vállalt önként, valamint vasárnapi iskolát vezetett. Kezdetől fogva részt vett a Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkigondozók Munkaközösségének munkájában, 12 éven át úgy is mint ügyvezető elnök, illetve az Utitárs és a Koinonia c. teológiai folyóiratok éveken át szerkesztője, illetve kiadója.

1963-ban elindította a Trans World Radio magyar nyelvű műsorát, amely 23 éven keresztül működött.

1967-től 14 éven át volt a Norvég Egyházi Misszió főtitkára. Ebben a minőségében számtalanszor járt Izraelben és Erdélyben is, ahol sok magyar gyülekezet igazi támogatóra talált benne. 1992-ben a kolozsvári prot. teológia díszdoktorává avatta.

1981-től 1991-ig, nyugdíjba menetelig az Oslo közelében levő Råde lelkésze.

Egyháztörténeti tanulmányai leginkább norvég és magyar folyóiratokban jelentek meg. Munkatársa volt több nemzetközi teológiai lexikonnak, folyóiratnak. Cikkei a magyaron kívül norvég, német, angol, izlandi és finn nyelven is megjelentek. 1984-ben jelent meg először norvégul az Ordass Lajosról írt életrajz Nem tehetett mást címmel, majd magyarul, németül és angolul is kiadták. Több missziótudományi könyve is megjelent magyarul. Jelenleg a Gisle Johnsson missziói lelkészről szóló könyve áll kiadás előtt.

Hosszú lenne felsorolni az általa betöltött közegyházi tisztségeket; közülük érdemes a Norvég Egyházi Tanulmányi Tanácsban 4 éven keresztül és a Missziói Tanácsban 10 éven keresztül betöltött elnöki tisztséget megemlíteni.

1985-ben a Nemzetközi Ordass Alapítványt szervezte meg kiváló tudósok és egyházi személyiségek részvételével. Ez az intézmény már elnevezésében is a magyar teológiai irodalmat, elsősorban pedig Ordass életművével kapcsolatos kutatásokat van hivatva szolgálni, de a magyarországi egyháztörténeti kutatások támogatása is célkitűzései közé tartozik.

Terray László számos nemzetközi konferenciát szervezett. Ennek az évnek a nyarán pedig hatalmas könyvszállítmánnyal - elsősorban Vajta professzor könyveivel - jött haza, melyet az Evangélikus Teológiai Egyetem könyvtára számára hozott.

1977-ben Terray László egy általam az állam és az egyház közti szerződések zömmel negatív oldalát tárgyaló tanulmányt kívánt magával vinni, amelyet azonban a repülőtéren történt motozása kapcsán tőle elvettek. Emiatt tíz éven keresztül nem kapott vízumot, még édesanyja temetésére sem.

A Történeti Hivatal iratait kutatva, 1986-ból olyan III/3-as jelentés került a kezembe, amely szerint, mint „az egyházi emigráció egyik vezető alakja az ellenforradalom 30. évfordulójára könyvet akar megjelentetni, melyben bizonyítani akarja, hogy dr. Káldy Zoltán jogtalanul lett a magyar evangélikus egyház püspöke.”

Terray László egyháztörténeti, egyházismereti és missziótudományi igen széles körű munkásságával méltó a Károli Gáspár díjra. Nemcsak az evangélikus egyház, hanem az egész magyarság számára igen hasznos szolgálatot végzett. Neve mindkét országban fénylően ragyog.

Dóka Zoltán

Fegyverletétel

Többé nem vitatkozom Veled.
Megcsókolom az ostort
S megsimogatom szigorú kezed.
Többé nem vitatkozom Veled.

Ha fájt is, hogy úgy megaláztál,
Megadom magam csöndben.
Tudom: üdvösségemre vigyáztál.
Ha fájt is, hogy úgy megaláztál.

Tudom: Te vagy egyedül az Úr!
Feléd botorkálok én
S hegedűmön Néked sír már a húr.
Tudom: Te vagy egyedül az Úr!

Tudom: találkozom majd Veled!
Fény ragyogja be utunk
S rossz szolgálodat többé nem vered.
Tudom: találkozom majd Veled!

Hévizgyörk
1964. június 18.

Az Ordass-centenárium alkalmával folyóiratunk ez évi utolsó számában Ordass Lajosról mint gyülekezeti lelkésről és mint külföldi egyházi és irodalmi művek fordítójáról emlékeztünk meg.

Ceglédi szolgálatára utalnak az emléktáblája felavatásakor, 1984. augusztus 19-én elhangzott beszédek. Fordítói munkásságát pedig Axel Hambræusnak, a svéd fró-lelkésznek egy kis elbeszélése idézi. [A szerkesztő]

*

Id. Zászkaliczky Pál

Ordass, a gyülekezeti lelkész

Kedves Vendégeink! Szeretett Gyülekezet!

Testvéreim a Jézus Krisztusban!

Orvos József volt ceglédi hittestvérünk ajándékának felhasználásával gyülekezetünk a mai napon emléket állít néhai lelkészének, Ordass /akkor: Wolf/ Lajosnak. Presbitériumunk úgy döntött, hogy e domborművet a mai napon, Ordass Lajos temetésének hatodik évfordulóján avatja fel. Sokan vannak az itt állók között, kiknek Ordass Lajos püspök hitoktató, konfirmáló vagy eskető lelkésze volt, olyanok is, kiknek koporsók mellett a feltámadás evangéliumát hirdette. Legyen hát emlékezésünk középpontjában az itt töltött tíz esztendő. S jöllehet Ordass Lajos később a Bányai majd a Déli Egyházkerület püspöke lett, a Lutheránus Világszövetség elnökhelyettese, az allentowni /Pennsylvania, 1947/ és a reykvjavíki /Izland, 1971/ egyetemek díszdoktora, a ceglédiek elsősorban úgy emlékeznek rá, mint szeretett volt lelkészükre.

Emléktáblánk felirata: „Ordass - gyülekezetünk lelkésze 1931-1941.” 30 évesen, 7 évi segédlelkészi szolgálat után, 1931. június 14-én iktatták be a ceglédi gyülekezet lelkészi állásába. Az itt töltött tíz esztendő alatt egyforma hűséggel munkálkodott a lelkészi szolgálat valamennyi területén.

Odafordult a gyermekek felé. Norvégból fordít gyermekprédikációkat /Lunde, Jézus kis barátai, 1930. és 1936. - Ezenkívül: Dedinszky Gyulával és Kiss Györggyel, A gyermek vasárnapja, 1937. és 1938/. Tudjuk róla, hogy a gyermekek között végzett szolgálataira nagyon alaposan felkészült, igehirdetéseit előre szóról-szóra kidolgozta.

Elkezdte a tanyán élő hívek rendszeres lelkigondozását. Őt tanyai iskolában tartott havonta szórványistentiszteleteket, és pedig Kappanhalomban, Zöldhalomban, Lendérdülön, Gerjetelepen és Cárákdülő-Seregélyesen. Az 1935. október 6-án kibocsátott körlevélben a következőket írta: „mint a gyülekezet lelkipásztora kereslek meg - kedves testvérek! Városban lakó híveink imádságától kisérvé szándékozom kimenni hozzátok, hogy - ha ritkábban is - Isten szent nevében az Ő tiszteletére gyűjtselek egybe titeket. Ajkamon Isten áldott evangéliumát, szívemben az Ő szeretetének fényét akarom elvinni hozzátok. A léleknek békességét, a szükségben szenvedőknek pedig gyülekezetünk erejéhez mért segítséget akarok közvetíteni”. Erről a segítségnyújtásról nálam többet tudnak az itt állók. Összegyűjtésre került pl. az elolvasott Harangszó újság, hogy azokat a következő héten a postás a tanyákra vigye. Hol itt, hol ott kaptak ebédet a munkanélküliek gyermekei..., cipő és meleg ruha is került a nélkülöző gyülekezeti családok karácsonyi csomagjaiba.

Ordass lelkész kezdte el a szörványmunkát is, és pedig szép eredménnyel. Míg az 1924-es kimutatás Abonyban 8 evangélikusról tudott, néhány évi szörványmunka után ez a szám 120-ra duzzadt. Az abonyi szörványgyülekezet templom-építési szándékát a háború akadályozta meg.

Mindezekén túl a fiatal lelkész új harangot öntet, iskolát fejleszt, s elméletben és gyakorlatban foglalkozik az egyházi sajtó, valamint a gyülekezet megújulásának kérdéseivel, cikkezik a népfőiskola elterjesztésének érdekében. Ceglédi szolgálatának tíz éve alatt az volt, akinek vallotta magát: "Isten mindenek szolgája".

Tevékenységére egyre jobban felfigyel az egyházmegye és a közegyház. 1934. január 1-től a Keresztyén Igazság c. folyóirat belső munkatársa, 1937. augusztus 6-tól a Pest megyei középső egyházmegye esperese, 1939. január 1-től az Evangélikus Élet szerkesztőbizottságának tagja, 1939. szeptember 7-ével a bányai egyházkerület lelkészgyesületének elnöke lett. 1941. október 5-én választották meg budapest-kelenföldi lelkésznek.

A már említett Keresztyén Igazságban a szörványszolgálatról szóló jelentős írásban a hivatását teljesítő lelkészeiről a következőket írta:

„Legyen a lelkész szövétnek, aki nem bánja, ha el is ég.

Mutassa meg az Istent kereső életet, de nem mint útjelző oszlop, hanem mint a menet vezetője.

Hirdesse Isten akaratát, de maga is engedelmeskedjék ennek a szent akaratnak.

Prédikáljon diadalmas hitet, de maga is zárja azt a szívébe.

Legyen szószólója az Istenbe vetett bizalomnak, és maga se építsen önjerejére.

Legyen harsona, de azt a dalt játssza, melyet Isten szerzett.

Legyen orvos, de tudományán kívül adja meg a gyógyszert is.

Legyen jó pap, aki tudja, hogy ítélete nem emberektől lesz.

Ne álljon meg a hivatalnok ideáljánál, hanem legyen pásztor.

Olvassa Isten igéjének üzenetét, mint arra szoruló szegény lélek.

Teremtsen testvéri közösséget, de ennek ne uralkodója, hanem szeretett tagja legyen. Kevésen hű legyen. Éber szolgálja legyen.

Mert mit is mondott Jézus erről? 'Aki hű a kevésen, a sokon is hű az, aki pedig hűtlen a legcsekélyebben, a sokon is hűtelen az. Boldogok azok a szolgák, akiket az Úr, amikor megérkezik, éberen talál.' /Keresztyén Igazság, 1936. 115. lp./.

Hallatlan magas mércét állított Ordass Lajos önmaga s kollégái elé. Tudom, hogy a jelenlevők - nem kegyeletből, de a tapasztalataik alapján, meggyőződésből vallják velem együtt: Ordass Lajos püspök ilyen lelkész volt. Nem azért, mert ő akart ilyen lenni. Nyilván ő maga is erre törekedett. De ilyen lelkésszé - „orvossá, pappá, pásztorrá” - tette őt Gazdája, Gazdánk: a Mindenható.

Verli Sándor

Ordass domborműve előtt állva

Avató beszéd

Kegyeletteljes emlékezéssel állunk itt Ordass Lajos püspök úr domborműve előtt. Nekünk idősebbeknek eszünkbe jut az a tíz esztendő, amit a ceglédi evangélikus egyház szolgálatában töltött.

Emlékezünk a hitére, emberségére, hazafiságára, amely soha nem engedte letérni az igaz útról. Szolgálatát építő jellegű volt, és egybeesett azzal az „ébredéssel”, amelynek mi, akkori fiatalok az 1930-as évek elején részesei és szemtanúi voltunk. Egyházunk megerősödött, és soha nem látott fejlődésnek indult. Méltóságteljes fellépése mellett meleg szíve volt, mely kitárulkozott szükség esetén. Soha rászoruló lelki vagy anyagi segítség nélkül nem távozhatott tőle. Igazi pap volt.

Ezért érte megdöbbenéssel minden hívét, amikor a kollektív elbánás elve szerint ártatlanul felelősségre vonták, s börtönt ült. Éveknek kellett eltelnie, amíg politikailag rehabilitálták.

Több nemzetközi szervezet tisztségviselője volt, de az evangélikus világgyűlés hozta meg azt a „lucidum intervallumot” /világos pillanatot/ amikor egy sírjánál tartott engesztelő beszéd az egyház nagyjai sorába hivatalosan ismét visszaállította.

Ezek a gondolatok jutottak eszembe, amikor az egyház és annak presbitériuma nevében leleplezzük ezt az emléktáblát, és annak a jegyében helyezem el a kegyelet koszorúját azzal, hogy emléke az egyházzal együtt örökké élni fog.

Scholz László

A megbocsátásról

Nehéz megbocsátani ellenségünknek?

Menj fel korareggel a hegytetőre. Már süt a nap, áttör a színtelen felhőkön, de még nem világít. A rét fűszálai harmatosak. A cserjék leveleit nem zörrenti szellő. Mély csönd, csak épp lélegzik a természet. Állj meg. Szúrd le hegyes botodat a puha földre. Vedd le kalapod. Botod fején, kalapod alatt kulcsold össze a kezedet. Adj hálát a mindenség Urának ébredésedért, az áhitat boldog perceiért. Utána imádkozd el a Miatyánkot. S mire odaérsz, ha nemcsak mondani fogod, úgy is érzed, meg is cselekedted, végbement a csoda: „És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.”

Igen, menj föl a hegyre!

(Bagyolyfirtás, 1943. júl. 25.)

Axel Hambræus*

Marcus Aurelius: Önvizsgálat

Uppsalára szürke őszi nap borult.

Az ilyen napokon csak a szorgalmas ember békül meg a léttel. A naplopó - hogy az unalom meg ne egye - valami rendkívüli szórakozást keres magának ilyenkor.

Norén Ollé naplopó volt. Bizonyította ezt az is, hogy ennek a napnak a délutánján már igen korán ott ült szokásos törzsasztala mellett, és az élet kívánatos javaiból anynyi állt előtte az asztalon, amennyit a pénztárcája lehetővé tett. Igen! A pénztárcája! Hogy nem érti meg az a vidéki „papa”, hogy az embernek nemcsak könyvvásárlás céljára van szüksége pénzre!? Ez alkalommal is új eresztés könyvmennyiséget kellett az antikváriushoz szállítania annak érdekében, hogy ezt a „rendkívüli szórakozást” biztosíthassa magának.

Kissé nyugtalanította a szívét, hogy e könyvek között volt az a könyv is, amelyet édesanyja ajándékozott neki születésnapjára, de amelyet mindezidáig nem olvasott el. Egyébként különös ötlet volt az édesanyjától, hogy Marcus Aurelius: „Önvizsgálat” című könyvét küldte neki ajándékol. Ráadásul a címlapjára még idézetet is írt az anyja, mint amikor a vasárnapi-iskola vezetője „aranymondást” ad a gyerekeknek.

Mindenesetre azonban az az igazság - elmélkedett Olle, miközben új cigarettára gyújtott - hogy ezt a könyvet nem kellett volna eladni! El is határozta, hogy mindjárt másnap visszaszerzi. Még akár kölcsönbe is. Akár kölcsönbe!

Másnap azonban, mire az antikváriumba ért, kitént, hogy Marcus Aurelius már elkel. Az antikvárius még arra sem emlékezett, kinek is adta el. Nagy forgalma volt tegnap. De van a műből más példány is. Nem is egy, hanem négy. Ugyanolyan kék kötésben, piros nyomással. Olle végiglapozta őket, de nem találta bennük, amit keresett. Nem találta benne a saját nevét, melyet pedig az édesanyja kedves keze írt bele, és nem találta meg a címlapon az idézetet sem. Bántó, hogy még csak nem is emlékszik az idézetre! Olle, aki már több minden különös szokást magára szedett, összeretemtettézte az antikváriust, aki alázatoskodva, bocsánatkérések közt tördelte kezét.

Hazaindult. Valami furcsa örömet azonban érzett azon, hogy a „kölcsön”-höz szükséges összeg ilyenképpen - vigasztalásra - ott lapul a zsebében.

*

Eközben a város szegényebb negyedében egy kis padlás-szobában egy könyvszerető ifjú hosszan rámeredt néhány kézirásos sorra. Legutóbb vásárolt könyvének a címlapjára valaki gyöngybetűkkel egy idézetet írt.

* Axel Hambræus svéd esperes-lelkész volt, 1890-ben született Noraban, Örebro mellett. Volt másodlelkész az uppsalai dómban is (1937-42), de 1942-től az Orsa gyülekezet lelkésze volt (Stockholmtól északnyugatra), s onnan ment nyugdíjba 1960-ban. Neve a köztudatban mint „az orsai író-lelkész” él. Számos (több tucatnyi) regénye és novelláskötete jelent meg, ezek közül több a szomszédos északi országok nyelvén és németül is. Egyik regényéből (Prästen i Uddarbo = Az uddarboi lelkész, - 1953-ból) film is készült. Keresztén hite több művére nyomja rá bélyegét. Különben a svéd táj és természet szerelmese volt, zeneműveket is komponált, különösen kama-zenét. (Terry László közlése alapján: a szerkesztő)

Az idézet ez volt:

„Amilyennek a végén szeretnéd látni az életedet, úgy élj már most.”

(Marcus Aurelius)

Az idézet alatt:

„Ollenek - anya”

1919. november 19.

Norén Olle a könyveit antikváriumban bocsátotta áruba.

Ek Gunnar a könyveit antikváriumban szerezte be.

Előző napon is ott járt. Valamilyen tudományos munkát szeretett volna megvenni.

Az - sajnos - nem volt meg. Akkor látta meg Marcus Aurelius: Önvizsgálatainak szép új példányát. Kénytelen volt megvenni. Nemcsak a könyv iránti érdeklődése miatt, hanem a címlapja miatt is:

„Ollenek - anya”.

Ezt a két szót olvasta el Ek Gunnar újra meg újra. Igaz: az idézettel is érdemes foglalkozni. Bölcs mondás! De hát mi a bölcsesség a szeretethez képest!

„Ollenek - anya”

Anya!

Gunnar sóhajtva ejtette ki ezt a szót. Neki már nem volt anyja. De ha élne az anyja, ő nem adná el az antikváriumban az édesanyja szeretetének ajándékát.

Az ismeretlen Ollenek címezve, egész beszéd alakult ki benn:

Te, Olle! - így mondogatta magában - ha most itt lennél! Ha elmondhatnám neked, milyen boldog vagy, hogy édesanyád él! Mi indított rá, hogy eladjad édesanyád könyvét? Aligha az ínség vitt erre. Talán inkább a könnyelműség. Hogy tehetted ilyet, Olle?!...!.

*

Múltak a napok.

Ek Gunnar munkás napjai és Norén Olle naplopós napjai.

Karácsony közelgett.

Minden vonat, amely pöfögve húzott ki az állomásról, vidám diákcsoportokat szállított a várva várt karácsonyi vakációra.

Ek Gunnarnak nem volt otthona. Hirdetést látott nem régen az egyházi lapban. Idősebb lelkészek az ünnepekre kiegészítő szolgálatra teológiai hallgatókat keresnek. Jelentkezett ő is. Most tehát ezért ült a vonaton. Úti olvasmányának magával vitte Marcus Aureliust. Most lesz ideje áttanulmányozni a könyvet. De bármely részét olvasta is a könyvnek, gondolatai mindig vissza-visszatértek a címlapra és az idézetre. Az egész könyvben ez a lap bizonyult a legértékesebbnek.

Szilveszter este Ek Gunnar ment föl a szószékre. A templomot megtöltő hatalmas tömegben - csodálatos módon - ott volt Norén Olle is, szülei és testvérei társaságában. Ollet nem érdekelte különösebben a prédikáció. Hirtelen azonban fölfülett.

- Az év utolsó estéjén - mondotta az igehirdető - eszembe jut egy bölcs ember mondanása: „Amilyennek a végén szeretnéd látni az életedet, úgy élj már most!”

Olle ráismerni vélte a mondatra. Hol is hallotta ezt vajon?

Nem sokáig kellett várnia a válaszra.

- Marcus Aurelius császár, a pogány bölcselő mondta ezt - közölte a szónok.

Olle anyja, arcát a fia felé fordította, és simogató, meleg tekintettel nézte a fiát.

Olle, aki eddig sem tudta kiverni a fejéből az antikváriummal kapcsolatos szomorú viselt dolgát, éles fájdalmat érzett a szívében. Az anyja könyve! Miért is adta el? Hogyan tehetett ilyet! Ez a sápadt teológus alighanem ismeri az ő titkát! De hiszen még csak nem is ismerik egymást! Meg kell tudnia a dolgot!

Bármennyire tiltakozott is Olle büszkesége, a szíve mégis alázatosságra kényszerítette.

Az édesanyámért!

Mert Olle, amióta viszontlátta a szülői otthont, megint egész más megvilágításban látta az életét. Szorgalmas, kötelességeinek élő apja, gyöngéd, lelkes édesanyja, nagyon kedves testvérei - a velük való találkozás Olleben a jobb embert ébresztette föl. Most gyűlölte naplopó életét. Változtatnia kell eddigi szokásain!

Istentisztelet után fölkeresi ezt a teológust! Meg kell tudnia, hol olvasta a Marcus Aurelius-idézetet!

*

Az öreg pap javában ostorozta Ek Gunnar prédikációját, amikor Olle belépett a sekrestyébe.

- Semmi értelme, pogány filozófusokat idézgetni a templomi szószéken!

Gunnar éppen válaszolni készült, amikor a sekrestyeajtóban föltűnt a diák.

- Nevem: Norén Olle. Ön említett valamit a prédikációjában Marcus Auréliusról ... kérem ...

Többet nem kellett beszélnie.

Gunnar értette.

Kabátja zsebéből elővette a kék könyvet, amelyet Olle mohón megragadott. Aztán kezét fogtak. Tekintetükben benne tükröződött jövő barátságuk. Fogadalom, amelyet soha meg nem szegtek.

Az újévre virradó éjszakán Olle órákon át csöndesen foglalkozott a különös úton visszakерült könyvvel. Úgy érezte, hogy a saját önvizsgálata érzékenyebben érinti, mint a nagy császár-filozófusé.

Mégis, erős vágyat érzett, hogy ettől a naptól fogva élete szabályává tegye - amennyire ez erejéből telik - azt az idézetet, amelyet jószágos édesanyja kötött a lelkére:

"Amilyennek a végén szeretnéd látni az életed, úgy élj már most!"

(Fordította: Ordass Lajos)

Az esztendő búcsúzásának csöndjében... megállít Isten egy kis időre, és ami nehéz teher rajtunk, szépen leveszi, nem akarja, hogy túlságosan sokat vigyünk magunkkal az elmúlt év terheiből, csak annak tanulságát, a bizodalmat, hogy küzdelmeinket látó Istenünk velünk jár minden lépésünkben.

Ordass Lajos

A család mellett emelünk szót!

Ez az írás, amint formájából és stílusából is kitetszik, eredetileg gyülekezeti igehirdetésként hangzott el a zuglói templomban [1955. szept. 18-án] a „gyermek evangéliuma”, Márk 10, 13-16 alapján. Talán szokatlan módon most mégis Tanulmány rovatunkban közöljük, mert tematikájában összecsendülve a következő cikkel, igehirdetésként is értékes - és ma is időszertű - biblikus tanítást ad a keresztyén családi élet dolgában. [A szerkesztő]

Keresztyén Gyülekezet! Kedves Testvéreim!

Évekkel ezelőtt baráti körben egy lelkésztestvérem a következő kedves történetet mondotta el. „Amikor ide kerültem mint fiatal lelkipásztor - szólt -, s láttam, hogy a gazdacsaládok a vagyon egy kézben tartása végett rendszerint csak egy gyermeket nevelnek föl, elkezdtem prédikálni az egyke ellen. A hang az embereknek nem nagyon tetszett. Meg is jegyezte a gondnok: Tisztelendő Úrnak még nincsenek gyermekei, könnyű így beszélni másokról, majd ha lesz két-három gyermeke, akkor aztán beszélhet az egyke ellen. Közben teltek-múltak az évek. Ezeket az első beszédeket el is felejtettem. Hanem amikor aztán a harmadik gyermekünket kereszteltük, s kijöttem a templomból, odaáll elélem a gondnok, s azt mondja nagy méltósággal, komolysággal: No, Tisztelendő Úr! Most már prédikálhat az egyke ellen!” Akik együtt voltunk, lelkipásztorok, mindnyájan elmosolyodtunk ezen a kedves történeten. Ha nem is a teljes igazság, de az igazságnak mindenesetre egy lényeges mozzanata csattan el benne. Nem volt mindenestül igaz a gondnoknak, mert a lelkipásztor jogosan hirdeti akkor is Isten valamely követelését, ha maga még nem töltötte be; példának okáért egy még nőtlen lelkipásztor is prédikálhat az egyke ellen, ha azt Isten igéjéből veszi. De mindemellett lényeges igazság-mozzanat is volt a gondnok szavában, s erre helyezhetjük most a hangsúlyt: a személyes példa hathatossá teszi a beszédünket. El kell ismernünk: más az, amikor egy sokgyermekes édesapa tesz tanúságot a családi élet gondjairól s örömeiről, mint amikor valaki elméletből, vagy könyvek alapján, vagy talán más családok életének megfigyeléséből beszél.

Eltökéltem magamban, édes Testvéreim, hogy én is felhasználom ezt a mai napot, melyen ötödik gyermekünket kereszteljük meg itt a mi kedves zuglói gyülekezetünkben -, felhasználom arra, hogy tanúságot tegyek a családi életről. En nem az egyke ellen kívánok szólni, mint néhány évtizeddel ezelőtt az a fentebb említett lelkész társam, hanem a család mellett! Mert ez ma fontosabb. S bár tudom, messze vagyok attól, hogy minden tekintetben példa lehessen a gyülekezetnek, mégis remélem, hogy ezzel az ötödik kereszttelővel hitelt szerzek szavaimnak, s a hívek készséggel befogadják tanúságomat.

Textusunk az úgynevezett gyermek-evangélium: Jézus megáldja a gyermekeket. Nem is tudom, van-e kedvesebb történet az evangéliumban? Legfeljebb a Jó Pásztor képe vetekedhet vele. Az egyháztörténetnek minden korszakában megfestették, és gyönyörködtek benne a keresztyén hívek. De nemcsak azok. Még a hitetlen lelkeket is meg-megkapta az a kép, melyen Jézust körülveszik a gyermekek, s ő cirógatva ölébe veszi, imádkozva megáldja őket.

„Engedjétek hozzám jöni a gyermekeket, és ne tiltsátok el őket” szól oda értetlen tanítványainak, kik vissza akarják tartani az édesanyákat attól, hogy Jézushoz vigyék kicsinyeiket. Harag villámlik a tekintetében, midőn ezt mondja. Ebben a dologban nem lehet vele tréfálni. Bűn, nagy bűn ő közé s a gyermekek közelébe állni. Hogy merik elállni az utat, a Hozzá vivő utat, melyen az édesanyák odaviszik gyermekeiket?! Éppen ők, a tanítványok, kiknek az volna a hivatásuk, hogy közvetítsenek, összekapcsolják Őt az emberekkel, gyermekekkel is!

Gondolom, mi is nagyon furcsáljuk a tanítványok viselkedését. Miért gátolták, akadályozták az embereket abban, hogy Jézushoz vigyék megáldatás végett gyermekeiket? Miért? Talán azért, mert a fáradt Mestert akarták kímélni felesleges zaklatástól? Nagyobb ügyek várnak Őrá, mintsem hogy apró gyermekekkel bíbelődjék - gondolták. A Messiás nagy munkájához, Isten országának megteremtéséhez nincs szükség tehetetlen csecsemőkre, hanem erős karú hősök teljesítményeire! Gyermekek és Isten országa az ő szemükben nem összeillő, összetartozó fogalmak. Értetlenek voltak, újra meg újra értetlenek, jóllehet tapasztalhatták, hogy Jézus a kicsinyekhez és megalázottakhoz, a megvetett bűnösökhöz és tehetetlen nyomorultakhoz hajol le, amerre csak jár. Más esetben is belekontárkodtak, s balul cselekedtek Jézus mellett ezek a tanítványok.

De vajon mi jobb tanítványok vagyunk-e? Furcsáljuk amazokat. Más nézeteket vallunk mint a régiak, kik a nőben és a gyermekben alacsonyabb rendű lényt láttak. Mi el tudunk gyönyörködni a kicsiny tigriskölykökben is, ha az állatkertben járunk. Mi századunkat szeretjük a gyermek századának nevezni, s valóban sok létesítményt hoztunk létre nemzedékünkben. De jobb tanítványok vagyunk-e? Nem áll oda senki és semmi már Jézus és a gyermekek közé; vagy mondjuk egy kissé szélesebb körre tekintve: Jézus és a család közé? Mert hiszen a gyermek teszi családdá a házasságot, legalábbis ott, ahol ad az Isten gyermekeket a házasfeleknek. Bizony, sok minden odaáll közéjük! Gyakran egy egész világ és benne mi magunk is elálljuk az utat Jézushoz. Nem értjük meg, hogy a gyermek Jézusé, s rajta keresztül a Teremtő Atyáé. Talán elméletben is, de még inkább gyakorlatban tagadjuk, hogy Neki van elsősorban joga a megszületett élethez. Nem neveljük gyermekeinket hitünk lángján hitre. Eltiltjuk vagy elmulasztjuk, hogy a gyülekezetbe jöjjenek. Szájjal gyermekimádók és keresztyén családapák, - anyák vagyunk, de a valóságban nincsen oltár az otthonunkban. Befolyásoltatjuk magunkat olyan könyvektől, nézetektől, emberektől, amelyek, s akik feltartóztatnak bennünket abban, hogy Jézushoz menjünk, s Nála maradjunk. Óh, sokkal több a feltartóztatás, mint a Jézushoz-segítés a mi nemzedékünkben; s a mi keresztyénségünkben is.

Jézus haragvó tekintettel néz mink is, mint egykor a tanítványokra, szólván: *Ne rontsátok a gyermeket! Ne bántsátok a családot!* Nem mindegy az, hogy mivel tápláljuk a gyermek lelkét; szaporodnak-e továbbra is a válások; lelkiismeret-furdalás nélkül belegázolnak-e férfiak, nők egymás családi boldogságába; vagy becstelen rágalomokkal keserítik meg az otthonok békességét. Óh, Jézusnak nem mindegy és nekünk sem az.

Ne bántsa senki a családot! Ez a földi közösségi életnek is alapsejtje. Ha erősek a családi otthonok és magasabban lobognak a családi tűzhelyek tüzei, akkor él a nemzet is, akkor van a népnek jövődjöje. Ne bántsa senki a családot, inkább szeresse, támogassa, növelje!

Különösképp is becsüljük meg az anyai hivatást. Anyák nélkül nincsenek gyermekek, s anyák nélkül nem növekedhetnek föl a gyermekek. Egy magyar prédikátor szépen mondotta: „Az anyai szív olyan, mint a költöző madár: vakon is arra száll, ahol melegség és napfény hívogatja a gyermeket. Maga vállalja a hideget és a sötétséget, csak a gyermek lásson fényt és meleget.” Anya kell a család napfényes gondozására. Amikor Jézus megáldotta a gyermekeket, nem kétséges, hogy velük az édesanyákat is megáldotta.

„Engedjétek hozzám jöni a gyermekeket, és ne tiltsátok el őket; mert *ilyeneké az Istennek országa!*” Jézus nem lát kizáró akadályt, Isten országából kizáró akadályt abban, hogy valaki még csak gyermek. Sőt azt kívánja, hogy mindnyájan, mi felnőttek is mindnyájan legyünk gyermekké, csak így mehetünk be az Istennek országába. A gyermek mindent szülőjétől vár, tudja, hogy ő kicsiny, nem alkothat nagyot, s készségesen elfogadja az ajándékot. Ilyeneknek kell lennünk mennyei Atyánk előtt. Semmit se várjunk magunktól, hanem mindent Őtőle, a mindennapi kenyeret és a mindennapi békességet egyaránt. Engednünk kell magunkat megajándékoztatni, mert Istennek mi nem adhatunk semmit, csak elfogadhatunk Tőle. Engednünk kell magunkat megajándékoztatni - gyermekekkel, isteni áldással, hittel és az örök élettel is. Mindez Isten ajándéka. Csak az marad koldus-szegény, aki nem fogadja el Isten ajándékait. Gyermekké kell lennünk. Ilyeneké az Istennek országa. Az igazi család csupa gyermekből áll, a mennyei Atya apróbb-nagyobb gyermekeiből.

Ilyen család szeretnénk mi is lenni öt gyermekünkkel, kiket Isten nekünk ajándékba adott. Tudjuk, nem kevés gond vár ránk, és nem kevés bűnnel kell megharcolnunk. De Jézus áldása erőt és reménységet ád.

Fogadjátok el szeretett Testvéreim tőlem jó szívvel a mai tanúságot, mely a család mellett emelt meleg szót, s kérjétek velem együtt áldást az Úrtól minden családi otthonra!

Ámen.

Isten nem akarta soha - és ez a Bibliából a napnál világosabban igazolható -, hogy a benne hívő keresztyén ember elszaladjon az élet földadatai elől. - Azt ellenben akarta, hogy az ember jól vigyázzon magára, amikor rátámad a bűn, a test és a szem kívánságaival. Azt is akarja Isten, hogy ha valaki a bűnnel való küzdelemben elbukik, térjen vissza Őhozzá: az irgalmasság Istenéhez, hogy bűnbocsánatot nyerjen és új életet kezdhesen.

Ördass Lajos

id. Zászkaliczky Pál

Hitre nevelés - lehetséges?*

Előadásom címe kérdés: Hitre nevelés - lehetséges? A kérdésre először hadd válaszoljak kérdéssel:

1. A hitre nevelés - kérdés?

A jelenlévők valamennyien keresztyének, s evangélikus keresztyén konferencián vagyunk együtt. Az evangélikus örömhírhordozót jelent, a keresztyén szó pedig krisztuskövetőt, krisztushordozót. Az evangéliumból megértettük a krisztusi örömhírt, s ezért követjük Mesterünket, Krisztust. Nem lehet kérdés számunkra gyermekeink, unokáink hitre való nevelése, hiszen az örömhírt, sőt magát az örömet velük is szeretnék megosztani.

Ismerjük a missziói parancsot. „Menjete el szerte az egész világba, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek...! (Mk 16,15) A teremtmények között ott vannak ők is: gyermekeink, unokáink.

Hivatkoznunk kell Luther tanítására is, ezt írja a Nagykátéban: (Isten) „nem is azért ad nekik (a szülőknak) tiszteletet, vagy jogot és hatalmat a vezetésre, hogy imádtassák magukat, hanem azért, hogy meggondolják, hogy ők maguk is Istennek tartoznak engedelmességgel, és hogy mindenek előtt szívesen és hűséggel teljesítsék hivatásukat, ne csak táplálják és testileg gondozzák gyermekeiket, házruk népét, alattvalóikat stb., hanem főként Isten magasztalására és dicsőségére neveljék. Ne gondold hát, hogy ez kedvedre, vagy saját akaratra van bízva: Isten szigorúan megparancsolta és kötelességgé tette, s neked ezért felelned is kell majd Előtte.” (A negyedik parancsolat magyarázata, Konkordia könyv, II. 122. lp)

Ugyancsak Luther írja elő a Kiskaté minden egyes fejezete előtt: „A család fő ilyen egyszerűen tanítsa rá háza népét”.

Végül - mindezekon túl - köt mindnyájunkat gyermekeink keresztelesekor elmondott ígéretünk. A kérdésre - „Akarjátok-e, hogy ez a gyermek a szent keresztségben részesüljön, s ezzel Isten gyermeke s Krisztus egyházának tagja legyen?” - azt válaszoltuk: „Akarjuk!” S az elhangzott másik kérdésre - „Vállaljátok-e, hogy az evangélikus egyház segítségével gondoskodtok e gyermek hívő keresztyénné növekedéséről? - azt válaszoltuk: „Vállaljuk!” Ígéreteink kötnek, a hitre nevelés nem lehet kérdés!

(Mint lelkészeknek, a pártállami időben bizonyos fogódzót, hivatkozási alapot jelentett a szülők keresztelesekor elmondott ígérete. Kötelességem volt felkeresni a megkeresztelt gyermeket, hívogatni a gyerekek számára készített gyülekezeti alkalmakra. Előfordult az is, hogy a vonakodó, elzárkózó szülőket figyelmeztetnem kellett ígéretükre. Felelősek ők az Isten előtt, s a felelősség nem érzés, amely vagy megvan, vagy nincs, amellyel törődöm vagy sem... Isten teszi a szülőket felelőssé, Isten fogja őket számon kérni!)

Az a dolgunk tehát, hogy gyermekeinket, unokáinkat hitre neveljük, más szóval gondoskodjunk hívő keresztyénné növekedésükről.

* Előadásként elhangzott az Egyedülálló édesanyák és gyermekek konferenciáján, Révfülöpnön, 2000. júl. 28-án.

2. *Mit jelent hinni, hitben élni, keresztyénekként élni?*

A pártállami időben, különösen a „Rákosi-korban” a keresztyéneket elmaradottaknak és reakciósofoknak, haladáselleneseknek, de legalábbis elzárkózóaknak kiáltották ki. Csak rosszat mondtak rólunk. A rendszerváltás előtt talán orvosok nyilatkoztak először elismerően a hívő betegekről, akik gyorsabban gyógyulnak, kevesebbet jajgatnak, s a betegséggel együtt tudnak élni... S közülük kevesebben kerülnek a pszichiátriára. S itt-ott arról is lehetett olvasni, hogy a gyónásnak komoly jelentősége van a sorscsapások elviselésében...

Lelkészársam beszélt egy apáról, aki elvitte hozzá a fiát: „A gyerek nevelésével teljesen csődöt mondtam, tegyen vele, amit akar vagy amit tud. Akár meg is keresztelheti...”

1987-88 táján a ceglédi paróchiára tévedt be két tizenéves. A bátrabbik rámutatott társára: „Ez a barátom templomba szeretne járni, hiszen hamarosan divatba jön az egyház...”

Számomra a rendszerváltás egyik legelső jele volt ez.

A hit azonban nem gyógyszerpótlék vagy gyógyulásserkentő adalék, nem is divatos és esetleg mindennél eredményesebb nevelési módszer... De nem is ódivatú életformához, külsőségekhez való ragaszkodás. Még csak nem is tantételek, dogmák feltétel nélküli elfogadása, vagy egy-egy felekezet vallásgyakorlatában való önkétes részvétel.

Az Ágostai Hitvallás szerint „a hit szó... nem a (bibliai) történet pusztá ismeretét jelenti, ez az istentelenekben és az ördögökben is megvan; hanem olyan hitet jelent, amely nemcsak a történetet magát hiszi, hanem a történet eredményét is, vagyis azt a hittételt a bűnök bocsánatáról, hogy a Krisztus által mienk a kegyelem, az igazság és bűnbocsánat”.

E megfogalmazásból egyértelműen kiderül, hogy a hitben foglaltakhoz kikerülhetetlenül és belsőleg közünk van. Súlyom Jenő teológiai professzor szerint a hit és a kegyelem szóval ugyanazt a valóságot jelöljük. A kegyelem az Isten irgalmassága, a hit pedig az Isten irgalmasságába vetett bizalom.

Gondoljunk az Apostoli Hitvallásra. A hitvallás szövege általános, lutheri magyarázata pedig személyre szabott. Isten a mennynek és a földnek a teremtője, ez az alapszöveg értelme. De ez a világteremtő Isten teremtett engem, gondoskodik rólam, ismer és szeret. Ő az és Teremtőm és mennyei Atyám - ez pedig már személyes hitem. A második hitvallás Jézusról szól, aki egyszerre valóságos Isten és valóságos ember, a személyes hit tartalmát megint csak a magyarázat sorolja fel: Ő az én Uram, aki megszábadított a bűnnek és az ördögnek hatalmából, és magáévá tett. Azóta nem vagyok a magamé, az Övé vagyok, aki pásztorom és testvérem, barátom és Megváltóm. S így énekelek Hozzá: „Hiszek benned, Jézusomban, Krisztusomban, én Uramban, Isten Fia, légy oltalmam! ... Atya, Fiú és Szentlélek! Hiszem, veled célhoz érek, örökkön-örökké élek!” (ÉK.251, 4,9).

Nagyszerű dolog, hogy a hitvallások, a hitben előttünk járók számunkra megfogalmazták, mit jelent hinni. Még nagyszerűbb - sőt egyenesen nélkülözhetetlen -, ha a belső meggyőződésre külön-külön magunk is mind eljutunk: „hiszek benned, Jézusomban, bízom benned, élő Uramban!” A hit tehát elsősorban bizalom, a teremtő Isten gondviselésben, és az értünk keresztre feszített és feltámadott Megváltóban.

3. Hitre nevelés - lehetséges?

A kérdésre először hadd feleljek így, ha igen - miért nem? Látszólag nem lehetséges a hitre nevelés, mert az eredmény nincs a kezünkben. Isten országában más a vető és más az arató. A korintusi gyülekezetben Pál apostol ültetett, Apollós öntözött, de a növekedést az Isten adta (1 Kor 3,6). Nemcsak a szülők vannak tehát ebben a helyzetben, az igehirdetők is, legtöbbször nem látják, nem tapasztalják meg mégoly hűséges munkájuk eredményét. Hitvallási irataink szerint az evangélium hirdetése alkalmával a Szentlélek hitet ébreszt, de „ubi et quando visum est Deo” - ott és amikor az Isten akarja. Előfordul, hogy „alma messze esik a fájától”, s egy-egy szakterület híres szakemberének gyereke „analfabéta” apja mesterségében vagy tudományában, lelkészcsaládban született és ott nevelkedett gyermek ateistává lesz...

Hitre nevelés - lehetséges? A másik válasz: ha nem - miért igen? Mert, ha az eredményt nem is garantálhatjuk, a célról mégsem mondhatunk le! A célt pedig ki kell tűznünk! A cél nem más, mint az, hogy a ránkbízottak eljussanak a megváltó Jézus Krisztusba vetett üdvösséges hitre. Tulajdonképpen minden egyházi szolgálat - az igehirdetés, a személyes beszélgetés, a szentségek kiszolgáltatása, a hittanóra és a konfirmáció előkészítő is mind-mind ezt a célt szolgálja, hogy a hallgatók, a növendékek Krisztus-hitre jussanak, s abban erősödjenek.

Bizony minden keresztyén szülőnek ezt a célt kell kítűznie: a gyermekek hitre való nevelését. S ezt nem lehet elég korán kezdeni. Vannak édesanyák, akik már akkor is tesznek valamit a magzatukért, amikor azt még csak a szívük alatt hordják (abbahagyják a dohányzást, változtatnak életmódjukon, stb.). Már ebben az időben is imádkozhatnak érte!

Amikor még nem tudnak a gyermeknek beszélni az Istenről, már az Istennel szót válthatnak gyermekükéről!

4. Mi a hit ismereteinek szerepe?

Az évek során nemcsak a hittanórákon, de a családi közösségekben is a fenti cél érdekében ismereteket kell átadnunk gyerekeinknek: bibliai történeteket, egyháztörténetet, imádságokat, énekeket...

Az ilyen ismeretek segítségével kitárul a világ. A zsidó - keresztyén kultúrkörben való jártasság eligazít az európai építészet, a festészet és a szobrászat és a muzsika világában. A bibliai történetek számos szereplője általános emberi típust jelenít meg, ismeretükkel jobban megérti az ember a költészetet s általában az irodalom számos alkotását. Mindennapi beszédünk is tele van biblikus eredetű szállóigével („Belekerül mint Pilátus a Credoba”, „tamáskodik”, „András-kereszt”... stb.)

A bibliai ismeretek érthetővé teszik a teremtett világ rendjét. Megtanítjuk a tízparancsolatot, meg kell tanítanunk annak értelmét is: Istennek minden parancsa védi a teremtményeinek adott ajándékait. A nekünk adott ajándékát a másik embertől, a másik embernek adott ajándékát tőlünk. (Egyszeri ajándék az élet. A „ne ölj!” védi a másik életét - tőlem, az én életemet - a másik embertől...) Ezért a törvény jó. Isten a szigorúságával is javunkat munkálja! S ha a szigorú „tükrörbe”, a törvény tükrébe kényszerít beletekinteni, s az így kapott önismerettel „összetör”, ezzel bűnbánathoz és megtéréshez vezet. Áldott legyen érte! Így „a törvény nevelőnk ... Krisztusig, hogy hit által igazuljunk meg...” (Gal 3,24)

Ugyanakkor nemcsak hisszük, de át is éltük már azt, hogy a hitismeretek hirdetése által - szószékről vagy más módon - a Szentlélek Isten hitet teremt a hallgatókban. Nem véletlenül írta Pál Timótheusnak: „Legyen gondod az Írás felolvasására, az ige-hirdetésre, a tanításra!” (1 Tim 4,13).

Hangzik az ige, s a bibliai történet egyszerűen csak „átalakul”. Csodálatos szent egyidejűség lép fel, s a történet egyszerre szól a bűnös Dávidról és a vétkes „énrólam”. Nekem is szól, így hallom a rám is mutató Nátán próféta szavát: „te vagy az az ember!” S elkezdek sírni Dáviddal együtt én is a bűneim miatt... S nemcsak a tettenért bűnös asszonyt, engem is feleml Jézus megbocsátó szava: „nem kárhoztatlak, eredj el, s többé ne vétkezzél!” Semmivel sem pótolható szent egyidejűség! Halloom a feloldozást, a bűnbocsánatot hirdető és hitre hívó mondatokat, eltűnik Dávid is, a bűnös asszony is, én vagyok ott „egyedül”, akit eltalál az ige, az Isten szava, hiszem, hogy nekem szól, nem azért, mert így akarom, hanem azért, mert így akarta az Úr..., „ubi et quando visum est Deo”! Rólam, rólunk szólnak a bibliai történetek, az egyháztörténet, s rólam és nekem írták az összes éneket! Ez az egyetlen megbocsátható - de bármelyikünk által kimondható - szent önzés! Erről szól V. Berecz Irén „Én voltam” c. verse:

„Én voltam Júdás, ki Jézust eladtam,
És én Péter voltam, aki megtagadtam.
Az emlékezés felénk és homályos:
Voltam kézműs, gyáva, gaz Pilátus.
S aki ordít az „Ecce Homo” -képen:
Én voltam az a csúf, üvöltő némbér,
Én kiáltottam, hogy feszítse meg,
S felbőmbölt rá a megvadult tömeg.

S ami megront bennem kacagást és álmot,
Én mondtam ki a legborzasztóbb átkot,
Hogy az ő vére fiaimon s rajtam!
(Ó, be jó most, hogy fiútlan maradtam!
Így csak engem ér az a szörnyű átok,
Meg azt, akivel egy életúton járok!)

És cédrus voltam büszke Libanonban,
Aranyos hajón hozták törzsem onnan,
És álmodtam, hogy Isten templomába
Belőlem lesz a szent, az új frigyláda.

És jaj... szívemben kín emléke reszket:
Belőlem ácsolták a keresztet...

A szög voltam, mely szent kezét átverte,
A vas voltam, mely dárdává meredve
Átsuhant fájó, meggyötört szívéen,
(Ó, szörnyű álmom, hogy mi voltam én!)

És én voltam ott, feszítve a fán,
 Bűnös lator, de Jézus oldalán.
 Csúfolt bolond ..., de mégis jobbra mellett!
 Ó, most is hordja vállam a keresztet,
 Szíjostor sújta hátam és a keblem,
 Csöcselék gúnyja hahotáz felettem,
 De kacaghatnak rajtam a bolondok,
 Meggyötört szívem csendes, néma, boldog...

Mert, akkoron, a Golgota-hegyén,
 Jézus szelíden áthajolt felém
 És nekem súgta mosolyogva, halkán:
 „Bizony mondom neked,
 Velem leszel a paradicsomban”...

A szent egyidejűség átélhető áldott lehetősége miatt, oda tehát, ahol hangzik az Isten igéje, ahol tanítják a hit ismereteit, oda kell küldenünk, oda kell szoktatnunk a ránkbízottakat, sőt oda kell vinnünk magunkkal együtt! „Magunkkal együtt” - ezt nevezük példaadásnak. A példaadás pedig szinte nélkülözhetetlen!

5. Mi a példaadás szerepe?

A tanulás csecsemőkorban utánzással kezdődik. A csecsemő kezdetben mindenkit utánoz, a kisgyermek már csak bizonyos kiténtetett személyeket, vagyis modellt választ. „A modellválasztás legfőbb indítéka a szeretet. A gyerek általában azt választja modellül, akit szeret, s a szeretett személy megjelenítésével jutalmazza önmagát.” (Keményné dr. Pálffy Katalin: Bevezetés a pszichológiába, Bp. 1989. 107. lp.)

Az hat rám, akit elfogadok, s ez a törvényszerűség a keresztyén nevelés területére is fennáll. Felmérések eredményei és hitben élő gyülekezeti tagok elmondásai tanúsítják, hogy emberek hitre jutásában emberek is közreműködtek. Imádságos nagymama, az Isten útját áldozatok árán is vállaló nagyapa, a megbocsátani és megérteni is tudó édesanya, a családjáért élő apa, egy közeli jóbarát, egy melegszívű igehirdető... Közülük mindazok, akik a gyermeket, illetve később a fiatal szeretőt tudták.

Feltételezem, hogy a jelenlévő édesanyák szeretik gyermekeiket. Hitre nevelésükben a példaadás szerepe azt jelenti, hogy a „jelszavaknak” meg kell változniuk. Helytelen az a „jelszó”: „Előre!” Keress fiam, csipegess it is, ott is, aztán ha kellőképpen tájékozódta a kínálatból, válassz magadnak hitet, meggyőződést, életelvet... Magadnak választasz. A helyes jelszavak: „Együtt!” - „Utánam!” - „Velem!”

A hitre nevelést hadd hasonlítsam egy szép érett piros alma nyújtásához. Amikor a szülő gyümölcsöt ad gyermekének, nem szükséges arról az almáról minden ismeretet átadnia. Nem is lenne lehetséges, hiszen az almával számos tudományág foglalkozik. (A pomológia az alma történetével és nemesítésével, a többi tudományág és a termesztéssel, hűtőtárolással és a konzervállással, a feldolgozással és a benne található vitaminok kutatásával stb.) Amikor a szülő az almát nyújtja, szóljon róla néhány szót, melyik fán termelte vagy kitől vásárolta, milyen fajta vagy mennyire ízletes... Ugyanakkor példát is adhat: nézd, én is beleharapok, én is eszem, milyen finom! A hitre nevelés: elmondom és megtanítom a Szentírás Jézusának egyik vagy másik történetét, s

ezzel együtt életem tanúsítja, hogy az a Jézus az én Jézusom is: Megváltóm, Testvérem és Uram! ("Kínálom és fogyasztom!")

Nem tudjuk eléggé megbecsülni annak jelentőségét, hogy amikor gyermekeink felnőnek, s az élet számos területe már elválaszt bennünket tőlük: más hivatásban élnek, más az élettempójuk, a baráti körük, az érdeklődésük és a szórakozási szokásaik..., a krisztushit nem választ el. Amikor sok minden elválaszt, Jézus Krisztus, az ő ismerete és követése összeköti! Halálunkig elkísérő közös nevező!

Húsz évig szolgáltam Baranyában, kis templomokban a kitelepítés miatt kicsire zsugorodott gyülekezetekben egy-egy esztendőben csak néhány gyermeket konfirmáltunk. Az ünnepen a konfirmándusok a családjukkal vettek úrvacsorát. Az először úrvacsorázó konfirmándus mellett térdelt az apa és az anya, a nagyszülők, a keresztszülők, a testvérek és a többi rokon. Azonos szinten szülő és gyermek. Egyformán bűnösök Isten szemében, s egyformán megkegyelmezett bűnösök Krisztusért. Sok konfirmándus gyermekkel és sok családdal együtt éltem át ennek a „családi úrvacsoravételnek” az áldását.

Minden szülői igyekezet mellett - ahogyan szó is volt erről - a gyermek hite, gyermekünk hite az Isten ajándéka. S ezt megtapasztalni maga is ajándék, kibeszélhetetlen öröm. Egyik lányunk óvodásként a vendégek előtt nem volt hajlandó elénekelni az óvodában tanult dalt... Aztán néhány órával később meghallottuk, amint babáival és mackóival óvodát játszva nekik éneklie a „némileg” átköltött szöveget: „Este van, este van, s a világ közepén Jézus ül, s ott ülök az ölében én...!”

6. Kicsoda a gyermekem?

Régi, megváltozott jelentésű szóval: a gyermekem - cselédem. A tekintélyvel álló szülők válasza ez. Én vagyok az erősebb, az okosabb, én hordom a terheket, a gyermeknek csak alárendelt szerepe lehet.

Korszerűbb válasz a következő: a gyermekem - barátom. Kicsi korától kezdve komolyan veszem őt, vele mindent megbeszélék, elvárhatom, hogy ő is komolyan vesz engem. Később is.

A keresztyén válasz: a gyermekem - testvérem. Én már megjárta a tékozló fiak útját, s mert visszafogadott az Atya, kincset kaptam. Ezt a kincset szeretném a gyermekemnek is felmutatni, tékozló utaktól őt megőrizni, s ha mégis nekiindul azoknak, krisztusi szeretettel onnan visszacsalogatni. S amikor hazaérkezik, az atyai ház légköre az ő kincse is lesz, s ezzel együtt válik testvéremmé a Krisztusban.

Egymásközi konfliktusainkban a baráti „közvélemény” (a szülők és a fiatalok esetében egyaránt) felmenti az embert: nem te vagy a hibás, a körülmények, a helyzet, amibe beleszületél, esetleg a másik ember, tehát szüleid illetve a gyerekeid vétettek. A sláger is azt sulykolja: „mások vittek rossz utakra engem...” Isten ígéje viszont minden élethelyzetben, mindnyájunkat szembesíti saját bűnével és mulasztásával, de azután minden bűnbánónak megbocsát. S ez a bűnbocsánat a keresztyén élet és a keresztyén nevelés kezdete.

Boleratzky Lóránd

Egyházjogászképzésünk problematikája

A magyarországi evangélikus egyházban a hierarchia, majd a kyriarchia évszázadai után a jogállamiság rendszerének kialakulásával a regimen ecclesiasticum mixtum, vagyis a lelkési és nem lelkési elem közös kormányzása alakult ki. Ennek érvényesülését a paritás rendszere biztosítja, amely a katolikus egyház hierarchikus rendszertől való elhatárolódást is szolgálja. De még ennél is súlyosabb szempont az, hogy az egyház az egyháztagokból áll, a hívekért van, akiket nemcsak jogok illetnek meg, hanem kötelezettségek is terhelnek. Az egyházjogi hatalom az összes jogosult egyháztag közakarátán alapul.¹ Az egyházi hatalom legszélesebb körű megtestesítője - minden egyházkormányzati fokozaton - az egyházi hatalom valóságos hordozója: a közgyűlés.

Mivel az egyház törvényhozásában, kormányzatában és bírászkodásában, az egyházi szervek összetételénél a XVII. század óta a paritás elve érvényesül, az egyháznak elsődrendű érdeke, hogy ezekben a szervekben megfelelő egyházjogi szakértelemmel rendelkező egyháztagok jussanak szóhoz, akik az egyház valóságos érdekeit felismerni és képviselni tudják.

Mind a törvényhozói, mind a kormányzati, mind pedig a bírászkodási tevékenység jogászai tájékozottságot feltételez, ezért aligha tűnik túlzott követelménynak, hogy legalább a kulcsfontosságú helyeken, mint pl. a zsinat nem lelkési elnöki tiszténél jogban jártas személy legyen, ami a bíróságoknál magától értetődő követelménynak tekinthető. Az egyházkormányzat legmagasabb fokán, az országos egyháznál is kívánatosnak látszik, hogy teljes munkaidővel rendelkező ügyész intézze a jogi ügyeket.

Ezen túlmenően azonban azt is fontosnak tartjuk, hogy maguk az egyházi szervek tagjai is minél alaposabb egyházjogi tudással rendelkezzenek, már csak azért is, mert a jogszabályok sokasága és komplikáltsága ezen a területen való eligazodást jogi szakértelenhez köti. Öröndetes, hogy manapság több teológus jogot is végez, de a legutóbbi zsinat tétovázó és elhúzódozó működése mégis csak az ezen a téren tapasztalható hiányosságokra utal.

Az egyházjog oktatásának és ismeretének szükségességét az is alátámasztja, hogy az egyházjogi normák fokozott mértékben telítődtek etikai értékekkel, ezért jogfejlesztő szerepük igen erős. Gondoljunk csak a ius liturgicumra, amelyek nem annyira jogi, hanem inkább erkölcsi szabályok.

Az 1667-ben Eperjesen alapított kollégiumon és az 1919-ben Miskolcra menekült jogakadémián felmerült az egyházjog intenzív művelésének a szükségessége. Mikler Károly dékán 1906-ban megjelent Magyar evangélikus egyházjogával² indította el ezt a folyamatot; ez a munka évtizeden át zsinórmértékül szolgáló egyházjogi kommentár volt.

Bruckner Győző jogakadémiai dékán már 1923-ban történt megválasztását követően belátta, hogy az evangélikus egyházjog intenzív oktatásának a kérdése halasztást nem tűr, elsősorban azért, mert az evangélikus egyházjog tudományos művelésére

¹ Lásd az 1991-1997. évi egyházi törvények 12. és 18. §-át, továbbá szerző: Magyar evangélikus egyházjog, II. rész Budapest, 1998, 31. l.

² Mikler Károly: Magyar evangélikus egyházjog. Budapest, 1906, 741 l.

egyik egyetem jogi karán sem volt önálló tanszék. Természetesen a soproni hittudományi egyetemen kezdettől fogva van egyházjogi oktatás, és ma is van a budapesti hittudományi egyetemen, bár nem önálló tanszék keretében, ez azonban nem elégíti ki a nem lelkészi egyháztagokat. A két világháború közti időben a budapesti, szegedi és pécsi jogi karokon lévő egyházjogi tanszékek vezetői általában római katolikus, a debreceni pedig református egyetemi tanár volt, akiket elsősorban saját egyházuk jogrendszere foglalkoztatott. Csak 1949-ben csillant fel a remény, hogy a debreceni jogi kar jelölése alapján evangélikus egyházjogász kerülhet - szerző személyében - kinevezésre. Mivel azonban ebben az évben a debreceni jogi kar szüneteltetésére került sor, ez a lehetőség elenyészett. A következő évben pedig az egyházjogot törölték a jogi karok tanrendjéből, ahol eddig heti öt órában szerepelt, és a jogtudományi doktorátus elnyerésénél szigorlati tárgy is volt. Ebben a vonatkozásban azóta sem történt elmozdulás, legfeljebb némelyik jogi karon mint speciálkollégium kerül meghirdetésre.

A fenti hiányosságot kívánta pótolni a miskolci jogakadémia, amely az 1934-37. évi zsinati törvény szerint: „az egyház egykarú főiskolája, a magyarországi evangélikus egyház szolgálatában álló, tanzabadsággal felruházott, a jog- és államtudományok, különösen az evangélikus egyházjognak önálló művelésére, a tudományos gondolkodásnak és eredményeinek az ifjúsággal való közlésére hivatott és a jogi- és államtudományi előképzettséget kívánó pályákra előkészítő intézet.”³

Az egyházjog tudományos művelése egyrészt a tanárok széles körű irodalmi munkásságán keresztül nyilvánult meg, másrészt az egyházjogi szeminárium keretei között zajlott, illetve nagy számú publikációban jelent meg.

A jogakadémiai tanárok közül elsősorban Bruckner Győző állt az egyházjogi kutatómunka középpontjában, mint az egyházjogi és jogtörténeti tanszék vezetője. Kutatásai alapvető jelentőségűek. A szepesváraljai zsinatról, a Confessio Augustana variánsairól, a szlovenszkoói evangélikus egyház alkotmányáról, a lelkészi becsületszékekről, az egyházkerületek beosztásáról és a zsinati törvényekről írt tanulmányai hézgapótlóak.⁴

Zsedényi Bélát a hierarchia és kyriarchia kérdése és a paritás érvényesülése, valamint az egyház főtisztviselőinek az országgyűlés felsőházában való részvétele foglalkoztatta.

Szontagh Vilmos a „Magyarhoni evangélikus egyházunk, mint jogintézmény az állam és a jogelmélet szempontjából” címen írt alapvető jogelméleti tanulmányt.

Novák István a magyarországi református egyház alkotmányáról, az 1913-16. évi budapesti evangélikus zsinat joganyagáról, valamint a magyarországi protestáns egyházak perjogáról, illetve az egyház szociális munkájáról, úgyszintén az egyházjogi szemináriumban sorrakerült joganyagról írt több kötetre terjedő munkát.

Boleratzky Lóránd az evangélikus püspöki, valamint a felügyelői intézményről, továbbá az állam és az evangélikus egyház viszonyáról Finnországban címmel jelentett meg tanulmányt.

Az egyházjog művelésének igen fontos műhelye volt az egyházjogi szeminárium, ahol 1923-tól kezdve az angol vitarendszer szerint aktuális egyházjogi kérdések megtárgyalására került sor. A szemináriumi munka egyrészt az egyház vezetésére hivatott

³ 1934-37. évi Egyházi Törvények V. tc. 73. §

⁴ A munkák részletesebb felsorolását lásd Boleratzky Lóránd: Egyházjogászképzésünk a múltban. - Lelkipásztor 1988. aug. 415-420. l.

egyháztagok számára igyekezett útmutatást adni, másrészt az egyházi bíróságok működésére, illetve az 1934-37. évi hatályos törvények gyakorlati alkalmazására kívánta a figyelmet felhívni.³

Az Egyházbírói Szeminárium Kiadványai sorozatban több mint fél tucat nagyobb terjedelmű tanulmány került kiadásra, azonban a Szemináriumi Értekezések Tárában, valamint a Miskolci Jogászséglet Könyvtárában és a Miskolci Jogászséglet című jogakadémiai folyóiratban is számos egyházbírói tanulmány található.

Az egyházbíróban való továbbképzés külföldi ösztöndíjak is elősegítették, melynek kapcsán két volt hallgató: egy református és egy evangélikus egyetemi m. tanári képe-sítést szerzett egyházbíróból a debreceni tudományegyetem jogi karán.

A miskolci jogakadémiának 1949-ben történt megszüntetésével természetesen megszűnt az egyházbírói oktatásának a lehetősége is. Keserűen állapította meg Bruckner Győző, hogy „kultúrintézményeink sorából tehát eltűnt az az iskolatípus, amely nemzeti kultúránkban mélyen gyökerezett, egyházunk világi vezetői nagy részének egyházbírói tudást adott, és mint felekezeti jogakadémia egyházunk önkormányzatának igazi pártfogója és az evangélikus egyházbíróknak hazánkban egyetlen tudományos műhelye volt.”

Kétségkívül az evangélikus egyházat érte a legnagyobb veszteség, mert a rendszerváltásakor a katolikus és református egyház új jogi kart létesíthetett, az evangélikus egyház ettől a lehetőségtől gyakorlatilag elesett, minthogy Miskolcon 1981-ben állami jogi kar létesült, és így aligha lenne indokolt - az egyébként is túlzottan nagy számú jogi kar mellett -, még újabb jogi kar létesítésére gondolni.⁴

A katolikus egyház mintaszerűen oldotta meg az egyházbírói oktatás kérdését. Nem-csak a budapesti egyetem jogi karán 1988-tól kezdve a római jogi tanszék keretében tartott kánonjogi speciálkollégiumi előadások révén tudta az eddigi hiányosságokat legalább részben felszámolni, hanem a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézetnek 1996 júniusában történt alapításával hatalmas lépést tett a kánonjog tudományos művelése terén. Ez az intézet kiválóan képzett tudományos munkatársaival és 1999-ben megindított Kánonjog című tudományos folyóiratával imponáló módon vált műhelyévé a kánonjognak.

Az intézet küldetése, hogy szakképzésben részesítse azokat a papokat és világiakat, - főként teológusokat és jogászokat -, akik ezen a területen kívánják az egyház életének bontakozását szolgálni, elsősorban az egyházkormányzattal, az egyházi bíráskodással, jogszabályalkotással, illetve jogszabály alkalmazással összefüggő feladatkörben. A Magyar Akkreditációs Bizottság 1997. évi határozata értelmében az intézet által kiadott doktorátust PhD fokozatként elismerte, valamint elismerte az intézet habilitációs eljárás lefolytatásához való jogát is. Az intézet az összes szomszédos országokat magában foglaló egész régió egyetlen katolikus kánonjogi programja, így a magyar nyelvterület és az egész régió viszonylatában egyedülállóan fontos felelős szerepet tölt be.⁵

³ 1934-39. évi jogakadémiai Almanach 53-61. l.

⁴ Bruckner Győző: A miskolci jogakadémia múltja és kulturmunkássága /1919-1949/ Miskolc, 196. 272 l, és Boleratzky Lóránd: Ötven éve szüntették meg a miskolci evangélikus jogakadémiát. - Credo 1999/1-2, 50-53 l.

⁵ Boleratzky Lóránd i.m. 52. l.

⁶ Erdő Péter rektor, az intézmény igazgatója - az ökumenikus együttműködés szép megnyilatkozásaként - jelen cikk szerzőjét kérte fel két alkalommal két katolikus lelkes PhD fokozata elnyerésénél egyik bírálóként.

Evangélikus viszonylatban sajnos még megoldásra váró probléma az egyházjogi oktatás biztosítása a jogi oktatás keretében.

Ma már nyilván nem lehet akadálya az állami jogi karokon az állami egyházjoggal /Staatskirchenrecht/ foglalkozó tanszék felállításának, bár ennek pénzügyi és személyes vonzatát aligha lehet lebecsülni. Annak azonban nyilván elvi akadálya lenne, hogy állami jogi karon egy vagy több egyház tételes jogrendszerének az oktatására kerüljön sor.

Az evangélikus egyház számára nyilván a német minta utánzása sem volna követhető, mely szerint egyes kiemelt intézetek, így pl. a berlini Stutz, vagy a göttingeni egyházjogi intézet foglalkozik az egyházjogi kutatásokkal, melyek közül az utóbbi az egyház számára szakvéleményeket is készít.

Megoldásként számba jöhetne speciálkollégiumok szervezése a jogi karokon ott, ahol erre igény jelentkezik. Ezenfelül kooperációt lehetne kiépíteni a reformátusokkal, hogy a református egyházjog oktatása mellett az evangélikus egyházjog is szóhoz jusson.

Végül az Európai Közösséghez történő csatlakozásnál is szerephez juthatnak az egyházjogászok. Nem ugyan ilyen irányú jogszabályalkotásnál, mert ez kívül esik a közös szabályozás körén, hanem azoknak a törekvéseknek a támogatásánál, melyek az egyes nemzeti identitás és az egyházi örökség értékeinek a megőrzésére irányulnak, másrészt pedig, hogy a más államokban már kialakult és az egyházat, valamint az egyházi élet szabadságát védő intézmények és ezek biztosítékai beépüljenek az egyes egyházak állami egyházjogi rendszereibe. Ez a kettős törekvés lehetővé teszi, hogy az egyházak az európai egyesülési folyamatban az európai keresztyén örökség vitathatatlan örökősei lehessenek.⁹ De miként lehet ezt a nemes feladatot ellátni egyházjogi tudományos műhelyek és egyházjogban jártas tudósok nélkül?

Ha az egyház úgy akarja végezni szolgálatát a mai világban, hogy szolgálatának egyáltalában értelme legyen, akkor éppen ezt kell hirdetnie: A kezdetnél - Isten és ember egymáshoz való viszonya rendezésének a kezdeténél - Isten áll. A szeretet, a megbocsátás, a könyörület Istene. Őhöz nem úgy kerülünk közel, hogy mi menetelünk feléje, és mi keressük Őt, hanem egyedül úgy, hogy Ő jön hozzánk, és Ő talál meg minket...

Ordass Lajos

⁹ Boleratzky Lóránd: Magyar evangélikus egyházjog. Budapest, 1998, 528-534 l.

Két levél Káldy Zoltánnak

I.

Dr. Káldy Zoltán
 püspök-elnök úr részére
 Budapest

Budapest, 1984. okt. 7.

Kedves Püspök Úr!

Őszintén aggódom Püspök Úrért, mert rengeteg terhet hordoz, és szívből szeretnék segíteni ebben levelem szerény módján. Jól tudom, hogy az említett terhek egy része a püspök-elnöki hivatal természetes velejárója, másik része viszont minden bizonnyal elkerülhető lenne. Utóbbiak sok keserőséget és feszültséget okozhatnak Püspök Úrnak, és bizonyára okoznak számos embernek egyházunkban.

Kérem tekintse leveletem az együttérzés és felelősségtudat valódi megnyilvánulásának. Ha ez nem tűnik ki soraimból, célt tévesztettem, és kérem bocsánatát.

Szomorúsággal tölt el engem is a Dóka-ügy. Engedje meg, hogy néhány gondolatot említsek ezzel kapcsolatban.

Olvastam Dóka Zoltán levelét. Ez a számomra ismeretlen ember komolyan aggódik egyházáért, és felelősségteljes szeretettel próbál síkra szállni egyházunkért a levélírás különös módján, amit indokolhat az, hogy előzőleg már többször próbálkozott Püspök Úrnál - eredménytelenül. Ezt a levél végén rögzíti is, és elnézését kéri Püspök Úrtól, ha írásával fájdalmat okozott.

Ez a komoly kritika biztosan fájdalmat okozott. A szeretettel kimondott kritika is nagyon tud fájni, viszont jelzés lehet arra, hogy az ember átgondolja, szembenézzen vele keresztényen módon.

Azt olvashattuk LV Sz-elnökké történt megválasztását követő rövid nyilatkozatában, hogy „sokat szenvedtem előítéletektől és rágalmaktól, de most elfelejtem, ami mögöttem van...”. Csodálatos összhangban van ez a nyitó istentisztelet igehirdetésével, amelyben a hűpomóné kifejtése során arra kaptunk intést, hogy „mindent el kell vetnünk, ami akadályozza a 'szent futást',... mert ezekkel nem lehet a jövőnek nekifejtelve futnunk”. Jézus Krisztus szeretetére gondolva kérem Püspök Urat, maradjon meg ebben az indulatban. Kérem Önt, aki annyi embernek meggyőzően hirdeti Isten kegyelméből a türelmet, az elfogadást, a dialógust, ne veszítse el ezeket saját maga számára.

Mindezt azért merem így leírni, mert a nagygyűlés után megjelent az Evangélikus Életben a Megteologizált árusulás, majd két számmal később a még keményebb címodali cikk. Ezek merőben más indulatot tükröznek már. Püspök Úr kifelé tanúsított indulatában nagy változást figyelhetett meg az újságolvasó néhány hét alatt. Szeretném hinni, hogy végül az első indulat diadalmaskodik. Olcsó érvnek tűnhet, hogy erre van szükség Püspök Úrnak és egyházunknak is, de végső fokon mégis erről van szó.

Nem titok, hogy nemcsak Dóka-ügy létezik. Az is igaz, hogy vannak kifogások, egyet nem értések, más elgondolások is az egyházvezetést illetően. De vajon ezek a

megnyilvánulások mind rosszindulatúak, az egyház szétesését célzó? Mindegyik fel-fogható egy-egy jelzésnek, amely segíthet a helyes irány tartásában. Egyébként is úgy a magánélet, mint az egyházi élet jelzései - Isten előtt állunk - nem lehetnek véletlenek.

Nem tudom, hányan reagáltak a kérdéses ügyben, és hányan reagálnának, ha tehetnék. De úgy érzem, hogy tollat csak az egyházért /benne az egyes személyekért/ aggodó emberek egy része ragad, a közömbösök vagy felelősséget nem érzők pedig át-lépnek ilyen dolgokon.

"Fogadjátok be tehát egymást, ahogyan Krisztus is befogadott minket az Isten dicsősé-
ségére" /Rm. 15,7/. Erre van szüksége a jó szolgatársi kapcsolatnak, a szeretetteljes
légkörű egyházvezetésnek, az egész egyházi életnek.

Egyik református ismerősöm mondta el, hogy július 29-én az egyik gyülekezetben
igehirdetést végző norvég vendég megemlékezett Olaf királyról, aki nagyon sokat tett
annak idején azért, hogy elterjedjen a keresztyénség Norvégiában. Az utókor hálából
sok oltárképen ábrázolta Olafot, mint aki legyőzte a sárkányt. A sárkány ábrázata
azonban azonos Olaf arcával. Mindannyiunknak elsősorban önmagunkkal van harca,
illetve legyen harca, mert Krisztus ügyének egyik legnagyobb akadály a bennünk van.
Kettős életünk az őember és új ember harcát mutatja. Adja Isten, hogy arra törekedhes-
sünk, hogy egyre inkább Krisztus ábrázolódjék ki rajtunk.

Ezt kérem Püspök Úr életére is, a kérdéses ügy elintézésében is.

Szeretettel

Göllner Pál

Bp. Szentmihályi út 3/c. 1144

U. i. Lelkészszerűseimmel erről az ügyről nem beszélgettem.

Göllner Pál két utólagos megjegyzése a levélhez:

- A július 29-i vendégszolgálat a ceglédi evangélikus gyülekezetben volt. A tolmácsolást vé-
gezte a református nőismerősünk.

- Levelemet a püspök úr bontotta majd visszaküldte az általa megcímzett borítékban.

[A szerkesztő]

II.

Testvérem, Káldy Zoltán!

Legszebb rangodon szólítalak, hogy tudd, hogyan gondolok Rád. Testvérek va-
gyunk! Ez a mi alapvető kapcsolatunk, amin senki, mi magunk sem változtathatunk,
mert nem mi, hanem Isten döntött úgy, hogy Jézus Krisztus által testvérekké tesz ben-
nünket.

A világggyűlés idején Kuchenben, a Fils folyó partján sétálva, egy hozzám jutott új-
ságban láttam Rólad egy fényképet. Aggódás árnya és reménység derűje keveredett az
arcodon. Ez a kép felidézte bennem az első beszélgetésünket. 1958 őszén, amikor
Koren Emil hozzád küldött Budapestről, a Mecsek oldalán egy fél napot sétáltunk hár-
masban Cserháti Sanyival. Nem vitáztunk. Inkább együtt vívódtunk, töprengtünk az
egyház helyzetén, az evangélium ügyének megannyi kérdésén. Testvéri beszélgetés
volt. Szabad, egyenrangú és befejezetlen beszélgetés. Akkor is olyan volt az arcod,

mint a képen. Aggódó és reménykedő. Ez a józan, eleven, testvérközelri arcod mélyen belém vésődött akkor. Sajnos csakhamar torzulni és merevedni kezdett ez az arc. Az együtt vívódó aggodalmat dühkitörések zord, fenyegető vonásai takarták el. A testvért biztató reménységet egy orthodox magabiztosság mindentudó, fölülnyes gögje. És így maradtál. Hosszú évek óta ez a merev, torz álarc néz ránk, és feledtetni akarja - sok régi barátodban teljes sikerrel - azt a régi, testvéri arcodat. Az igazit.

Tudom, fáj, amikor egy hirtelen mozdulattal lerántottam Rólad ezt a testvértelen álarcot, amely már szinte egybeforrott Veled. A nyílt levélben is kértelek, most is kérek: ne haragudj rám e fájdalomért! Nem magamért, hanem mindnyájunkért, Érted is tettem, amit tettem. Azt akartam: hadd lássunk újra Téged! Álarc nélkül! Hadd gyógyuljunk mindnyájan abból a fájdalomból, hogy cserbenhagytál, sőt hátba támadtál bennünket, az evangélium közkatonaít, mert miközben nekünk napról napra meg kell harcolnunk azért, hogy számot tudjunk adni embertársainknak a bennünk lévő reménységből, és miközben nekünk a diakóniát és a hüpomonét ajánlgattad, Te magad a hátunk mögött, szinte észrevétlenül egyeduralkodó egyházfejedelem lettél együtt vívódó szolgatársból. A diakóniai teológiával megideologizáltad a hatalmadat, és - ahogy legutóbbi cikkedben nyíltan bevallod - önmagadat királlyá koronáztad. Luther egyházába visszaloptad a pápaságot, és elvárod, hogy azok, akiknek fejetetején taposol, még mosolyogjanak is Rád, és tapsoljanak Neked. Elbuktál a hatalom kísértésében, és ez a bukásod merevítette Rád a rettenetes álarcot.

Reméltem, hogy nyílt levelem elindít egyházunkban egy tisztulási folyamatot, és hogy Te ebben a folyamatban újra álarc nélküli testvér, együtt küzdő és reménykedő szolgatárs leszel. Az előbbit még mindig remélem. Az utóbbiban - úgy tűnik - csalódnom kell. Hiszen - Mau és Dahlgren testvéreim segítségével - azonnal visszarántottad magadra az álarcot, sőt még komorabbra festetted azt. Ezt mutatja az a sokféle igaztalan és durva ócsárlás, amellyel ország-világ előtt illetsz[...] Hazatérésem után azonnal üldözöbe vettek, noha külföldieknek többször is ennek ellenkezőjét ígérgetted, főként elnökké választásod előtt[...] a valóság meghamisítását, nyílt levelem eltorzítását is eszközül használtátok, csak hogy sikerüljön igazolnotok „árulásomat”. Nem sikerült! [...] Ti magatok hívjátok fel a figyelmet nyílt levelemre, noha én azt nem a gyülekezetek népének szántam, hanem a világszövetség vezetőinek, akik viszont nem vették kellőképpen komolyan, s éppen ezzel ártottak a legtöbbet mindnyájunknak. Ha ők akkor azonnal egy kellő összetételű csoportot hívnak össze, elindulhatott volna egy csendes, komoly és őszinte beszélgetés, és nem támadt volna olyan nagy és felesleges vihar a nyílt levelem körül. Sőt egy ilyen beszélgetésre Te magad is tehettél volna javaslatot, és akkor nyugodtabban nézhetnétek az elnökválasztás elé. Kiderült volna, hogy engem egyáltalán nem a Te megválasztásod megakadályozása, bosszú, családottság, stb. mozgatott, hanem olyan, az egyházunkban régóta feszülő kérdések, amelyek mindegyike összefügg ugyan a Te püspöki tevékenységeddel, de amelyek közül egyetlen egy sem oldódott volna meg azáltal, ha nem választanak elnökké. Sajnálom, hogy a hazatérésem után testvéri beszélgetésre tett javaslatomat is elutasítottad. Olyan közös lépést akartam ajánlani, amely itthon és külföldön megnyugtatta volna a kedélyeket, pozitív folyamatot indított volna el közöttünk, és LVSZ elnökségedről is elhárított volna minden árnyékot. Egy ilyen testvéri beszélgetésre én - cikkeitek ellenére - most is kész vagyok. Csak ne valami hivatalos kihallgatásra gondolj, ahol Te kinyilatkoztatod magadat és én hallgatok. Újjunk be valahova egy kávéra Pesten, vagy menjünk fel a Ha-

lászbástyára. De ide is eljöhethnél Hévízgyörkre egy hétköznap délután. Szép sétautak vannak a falu fölötti szőlőkben. Micsoda igazi szenzáció lenne, ha megmutatnánk a györkieknek és a világnak, milyen hatalma van az „Isten bölcsességének, amely minden értelmet meghalad”, és milyen legyőzhetetlen tény, hogy Isten testvérekké tett bennünket. Ne mondd, hogy ez képtelenség! Emlékezz, egyszer Ottlyk Ernő jelenlétében azt javasoltam Neked, hogy látogasd meg a beteg Ordass! Azt mondtad: képtelenség! És most egy világ előtt bánkódtál, hogy nem tetted, amire bízattalak.

Ha viszont úgy döntöttél, hogy továbbra is az ócsárlás és képmutató jogászkodás útját járod velem kapcsolatban, tudd meg, hogy ezzel nem tudsz engem megfélemlíteni, sem térdre kényszeríteni bálványképed előtt. Nyílt levelem alkalmat kínált mindnyájunknak, hogy valami újat, igazabbat, őszintébbet és szabadabbat kezdjünk egyházunkban. De ha senki nem fogadná is el ezt, tudd meg, hogy én végleg kibújtam a kényszerzubbonyból, amelybe belekergetted Magadat és mindnyájunkat, és abba soha többé nem fogok visszabújni. Kuchenban, a Fils folyó partján egy fotóriporter felidézte bennem azt a régi, álarc nélküli testvérarcodat, amely a Mecsek oldalán vésődött a szívembe. Ezt az arcot tőlem senki el nem rabolhatja többé! Te sem!

A régi szeretettel köszönt testvéred

Dóka Zoltán

(Kelt 1984 őszén. - a szerkesztő)

Dóka Zoltán

A nagyokhoz

Rossz versekbe gyűrt fájdalom
a dalom.
Pedig higgyétek el, nem akartam
s most sem akarom
csak úgy magától csordul, mint az ér
a hegyekben.
Kezemben nincs fegyver
- ne féljete! -
csak a szívem... az csupa vér!
Lentről jöttem és lefelé tartok.
Mit akartok velem?
Harmincöt éves vagyok
s néha úgy érzem,
jó volna még kiáltani
egy nagyot.
Míntha volna valami bennem,
amit még ki kell énekelnem
mielőtt meghalok.

Trónotokra sohase vágytam.
Míndig a völgyek sóhaját vigyáztam.
Az a hazám: a kisalföldi síkság,
hol nem rejt tört a duhaj vígság.
Hol, ha este van, csendben lefeküsznek
s forintért senkinek sem esküsznek
álkítartást és állhűséget.
Ne féljete! Nem irigykedem rátok!
Csak kertetekbe ültetnék el
néhány szelíd, nyáresti virágot
s igaz, magyar dalokat énekelnék...
Akarok!... Szeretnék...
Ha lehet...
Ne dobjatok el még!

Hévízgyörk,
1964. június 19.

Isó Zoltán

Emlékezés Isten kiáltó szolgájára

Hévízgyörkön felavatták Dóka Zoltán síremlékét

Egy év után is hihetetlen, felfoghatatlan, hogy Dóka Zoltán lelkészre mi már csak emlékezhettünk, mert szemünk és mindennemű érzékelésünk elől eltakartan Isten örök fényességében él. A földieken túli mennyei fényt itt egyedül csak az Istenre tekintő hit érezheti. Ilyen, hitből fakadó ének törte meg a hévízgyörki dombon levő temető csöndjét 2001. október 23-án, ugyanúgy, mint egy évvel ezelőtt. A szív szomorú, a szem könnyes, de a lélek Isten iránt hálátelt volt az Úrhoz ezer szállal kötődő, a hazahívott szolgára emlékező közösségben.

Dóka Zoltán kedves szoltárában megszólaló Isten igéje emlékeztet - mondta János Zsuzsa lelkész - az Úr kegyelmére, mely jelen van minden élethelyzetben, minden pillanatban: akkor is, amikor megvizsgál, és ismeri a rejtett gondolatot is. Az Ő kegyelme védte szolgáját, hogy ne járjon téves úton, hanem egyedül az üdvösség útján.

Isten megerősítő kegyelme által állt meg Dóka Zoltán az adott kor hitvallásra készített pillanataiban, hogy nem ingott meg sem jobbra, sem balra - vallotta Balczó András.

A földi út utolsó állomásánál, ahol az emlékeink leginkább kötődnek előrement testvérünkhöz, ott a domb tetején, ahonnan szemmel messzire látni, a lélek pedig a látóhatáron túl, a mennyeiekhez kapcsolódik, hangzott el a vers, melyet lányának írt erről a mai napról, és itt tört fel a hitvalló szívekből az ének: Győzelmet vettél, ó Feltámadott!

Az Istennek hálát adó, emlékező istentiszteleti közösségben, már a templomban hangzott az ige János evangéliumából Ittész Gábor lelkész szolgálata által. Keresztelő Jánoshoz intézett kérdés nyomán tehetjük fel mi is személyesen a kérdést: Kicsoda nekünk Dóka Zoltán? Mindenki meg tudja vallani és válaszolni magában: hitvestárs, apa, barát, szolgatárs, lelkész, aki a Jó Pásztor megbízásából gondozta a gyülekezetet. A kérdés azonban így nem teljes, ki kell egészíteni, át kell formálni: Ki volt ő az Isten számára? Isten kiáltó szolgája volt, akinek szólni, kiáltani kellett az egyházban az evangélium ügyéért. Isten kiáltó szolgája volt, aki keresztet hordozó Uráról tanúskodott létével, egész személyiségével, Nyílt levéllel, Testvéri és Kiáltó Szóval, minden megnyilatkozásával. Keresztelő Jánossal együtt ő is Krisztusra, az Isten Bárányára mutatott, aki a világ és benne mindnyájunk bűnét hordozza, viseli, s a kereszten elveszi.

Ahogy Dóka Zoltán élete Isten kegyelméből Krisztus keresztjére mutatott, úgy most az emberi emlékezés jele, a sírját borító kő is a keresztre mutat. Ez a kereszt a győzelem jele, az egyedüli reménység záloga, mely a földet az éggel összefogja, és a kettőt egybekapcsolva átíveli az embert Istenétől elválasztó szakadékot. A kereszt a földön áll - magyarázta Szita István - , de fölül már az új, a mennyei föld és ég látható. Krisztus követésében, a kereszt hordozásában a Lélek tűzének lángja és annak ereje van jelen és tart meg, ezt jelzi a síremlék lángnyelv formája, de mutatja a földi utat megvilágító, a boldog megérkezésben körülölelő mennyei fényt is.

Az Isten iránti hála érzésével, lélekben térdre borulva lehet csak elmondani az Úrnak a köszönet szavát szolgájáért, Dóka Zoltánért, vallotta a tanítvány Isó Dorottya lelkész. Istené a köszönet, hogy őt és családját éppen Hévízgyörkre rendelte, hogy ebben

a kis faluban, de az egyház nagy hitvallói sorában állva hirdethette az Igét építve a gyülekezetet. Istentől rendelt sorsa a család és a gyülekezet sorsa is, melyért ismét a hála szava mondható csak, mert így lehetett lelkész és gyülekezte Isten megtartó kegyelme erejének részese. Köszönet Istennek a sok szép, gazdag és tartalmas alkalomért, melyet a gyülekezet Isten kegyelméből szolgálja által, aki együtt örült és sírt velük, megéltetett. Adjon az Isten erősen bízó szívet, biztos reménységet, hogy tudjuk: az új-ratalálkozás boldog pillanata eljön, amikor az örök otthonban ismét együtt lehetünk.

A gondolatok, az érzések nem tudják követni a történéseket, hiszen még sokszor ma is az az érzésem, hogyha telefonálnok, apa veszi fel a kagylót, az a gondolatom, hogy az újságot az érdekes cikkel neki el kell küldenem.... - vallotta *Dóka Mária* lelkész -, de azután szomorúan rájövök: nem veheti fel a telefont, és az újságot sem küldhetem el neki. Tudom, ő már nincs itt, már nem itt van. De akkor hol van? Hiszem és vallom, hogy apa Isten kegyelmében van, az örök boldogságban, ez a meggyőződés enyhíti a hiányból fakadó fájdalmat, és ad megnyugvást a léleknek.

Ki volt Dóka Zoltán? - tette fel a kérdést a barát, *Terray László* lelkész Norvégiából. Az egyház keresztthordozója volt, aki sok terhet, igaztalan vádat, megbélyegzést hordozott, és ezzel együtt az egyházért érzett felelősséget is, de ezt csak úgy tudta viselni, hogy őt is minden terhével együtt Krisztus, a kereszt Ura hordozta, vitte a vállán. A kereszten megfeszített és győztes Úr Krisztus tanúja volt ő, akit hazáján kívül Norvégiában és a világ számos országában is jól ismertek, aggódva figyelték életét, imádságaikban hordozták őt, és kérték Isten megerősítő kegyelmét hitvalló, a keresztet hordozni tudó szolgálatára.

Áldott emlékü lelkész Dóka Zoltán a gyülekezetben - mondta *Bobál István* felügyelő -, mert önzetlenül a szívéen viselte a gyülekezet életéhez szükséges minden részletet, lelkieket és anyagiakat egyaránt. Az igényes igehirdetéseken, az ifjúsági és gyermekmunkán túl gondja volt a templom külső és belső szépségének megteremtésére és megőrzésére. Orgonát építtetett, az oltár és a szószék méltóképpen megújult munkája nyomán. Arra törekedett, hogy minden szép rendben legyen akkor is, ha ő már nem lesz velünk. Istennek legyen hála a tisztelendő úr szolgálatáért.

Dóka tisztelendő ör életének fája, melyet Isten ültetett ide a gyülekezetünkbe és itt hajtott, növekedett, éltetett bennünket, egy éve kivágattatott. Mi maradt utána? - kérdezte *Tóth Gáborné* gyülekezeti tag. Tisztelendő úr az igével a mi életfáinkat is nyesegette, ápolgatta, hogy lássuk a keskeny utat, és a keresztről szóló beszéd tiszta fényében megmaradjunk, járjunk ezen az úton. Ha az ige világosságánál, az igéből táplálkozva a hit, remény, szeretet gyümölcseit teremve élünk azok között, akik közé Isten rendelt minket, akkor nem volt hiábavaló a tisztelendő úr élete közöttünk. Úgy vigyük a virágot a sírjára, hogy az Isten iránti hála, az esetleges bűnbánat kifejezése mellett jelezze az örökké tartó életet is, mely Krisztus kereszthalála által a miénk.

Van, amikor az ég beborul felettünk, van olyan is, amikor ránk szakad - vallotta *Ittész János* püspök -, de sohase felejtjük el, hogy ez ez ég, ahogyan Dóka Zoltán mondta, mindig a kegyelem ege is. A kegyelemé, mely minden próba, minden nehézség és minden kísértés idején megtart a Krisztus keresztségének győzelmes ereje által a hitben. Isten kegyelme tartson meg mindnyájunkat életünk napjaiban.

Hitvalló, Krisztusra tekintő ének szállt többször is a temetőből és a templomból az ég felé, kifejezve a rendíthetetlen bizodalmat: „Túl a homályon, Földi határon, Vár örök élet.”

id. Magassy Sándor

Dogmatika mint tény és reménység

Gondolatok D. Dr. Nagy Gyula „Az egyház mai tanítása
- Evangélikus dogmatika I.” című könyvével kapcsolatban

Előzetes várakozásaimhoz képest csalódást jelentett számomra a kötet megjelenése. Azt gondoltam ugyanis, hogy a mintegy 100 éves Masznyik-dogmatika, illetve az 50 éves Pröhle-dogmatika után megjelenik az ezredforduló dogmatikája, amely egybe- kapcsol múltat és jövőndőt.

Csalódásom oka, hogy a kötet nem tartalmazza egyházunk teljes tanítását, hanem csak annak egyharmad részét: a teremtést és gondviselést, az Istenről és az emberről szóló tanítást; míg a váltságban és a megszentelődésről szóló evangélikus felfogás a második kötetre marad. Világossá válik-e így az olvasó számára az „ökumené száza- dának” tanítási tarkaságában az a mondanivaló, amelyet éppen a lutheri teológia adott a világ keresztyénségének, és amelyet a divatos teológiai áramlatok tudatosan kilúgoz- nak az összkeresztyénség teológiájából? Sajnálatos módon elhanyagoljuk az Ágostai Hitvallás zseniális szemléletének alkalmazását, melyben a teremtő és gondviselő Isten és a megváltó Jézus Krisztus művének rövid megvallása közé kerül az elveszett, re- ménytelen állapotban élő, Istenre találni képtelen, ítélet alatt álló *bűnös ember*. Nem idézhetem Pál csodálatos krisztushimnuszának teljes szövegét (Kol 1,12-20), csak azt emelhetem ki, hogy már a teremtés is „Krisztusért” történt, vagyis a sokat emlegetett „istenképességünk” (az „imago Dei”) kiküszöbölhetetlen tartalmi eleme a Krisztusra és az Ő megváltó munkájára szorultságunk ténye is. Biztos, hogy a bűnről („hamartioló- gia”) és a Krisztusról („krisztológia”, „szoteriologia”) szóló fejezetek tartalmazni fogják embervoltunk elveszettségének mélységét és Krisztus váltságának páratlanságát, a tá- volság azonban „térben és időben” olyan nagy, hogy a kapcsolat teremtettség és meg- váltottság között nehezen található meg. El kell azonban ismernem, hogy a mondaní- való az adott rendszerben nagyon világosan és érthetően kerül az olvasó elé.

Az „Alapkérdések” című bevezető fejezetben tulajdonképpen már kapunk nemcsak történelmi, hanem tartalmi összefoglalást is. A „Tartalom” részletes közlése, illetve a „Tárgymutató” döntően fontos eleme a helyes tájékozódásnak, mert egyrészt a keresz- tyén tanítás gondolatmenete, másrészt az egyes részletkérdések legfontosabb altémái áttekinthetővé válnak. Példaként egy rövid - és sokak által vitatott - rész felosztását idézem: „Isten angyalai: 1) A Szentírás az angyalokról; 2) Hogyan tanított felőlük az egyház?; 3) Az angyalokról szóló tanítás a mai teológiában”. Fontos és bátor tett az ez- redforduló szekularizált környezetében Istennek láthatatlan - és bennünket segítő - te- remtményeiről szólni. Jól érzékelhető ezen felül, hogy a Szerző először a Bibliát szólal- tatja meg, aztán áttekinti az egyház tanításának történetét, majd a mai kérdéseket tárgyalja. Közben szembefordul a fölüenyekedő tagadással és a spekulatív elméletek- kel. Nagy és konkrét segítséget jelenthetett volna, ha legalább utalás történik Luther- nak a Kis Kátéban szereplő reggeli és esti imádságára, melyben - nem véletlenül - sze- repel a „szent angyalod legyen velem” könyörgés. Ha pedig hangsúlyt kap az a felismerés, hogy az angyalok nemcsak „láthatatlan lények”, hanem hús-vér emberek

is, mint például a próféták, s egyáltalán „Isten küldöttei, követői” (Mk 1,2; Ézs 40,3 és Mal 3,1, ill. 2Móz 23,20-22; de vö. még Jel 2,1.8.12.18, 3,1.7.14 is, ahol a kísértészi gyülekezetek előjáróiról van szó). A kép tehát kitágul, és a látható világot is magába öleli.

Tanulságos az emberrel kapcsolatos összegezés, melynek alpontjai a következők: „1) A Szentírás az emberről: »Isten képmása« (imago Dei); 2) Az ember hármas felosztása; 3) A »kapcsolópont«-vita; 4) »Isten munkatársai« a világban; 5) Sine nobis - non sine nobis; 6) Evolúció-elméletek; 7) Az evolúció teológiája; 8) Az embervilág egysége (fajelméletek kritikája); 9) Személyes életünk eredete; 10) Ember és világegyetem; 11) „Emberi jogok”. Jól érzékelhető a téma széles ölelésű szemlélete, ugyanakkor az is, hogy a bűn rontása szükségszerűen kimarad a sorból.

A kötet használatában nélkülözhetetlen segítséget nyújt a „Névmutató”, melyben a Szerző által legfontosabbnak tartott teológusok vagy filozófusok kapnak helyet. A tárgyismeret gazdagságáról tanúskodik az idézett vagy hivatkozott tudósok népes csapata, akiket az időben is, vallási és nemzeti hovatartozásukat illetően is el tudunk helyezni. Talán nem túlságosan szubjektív az a javaslatom, hogy a remélt II. kötet végén életidő, vallásfelekezet és nemzetiség szempontjából összegzetten is szerepeljenek a megnevezett személyiségek.

Félreérthetősége miatt kissé félve írom, hogy a tudós professzor-püspök műve „kompendium”. A szó eredeti jelentése: „summa, összefoglalás, rövid áttekintése”. Érdeme - s nem hiányossága - a könyvnek, hogy a Szerző mértéket tart rendkívül bő ismereteinek közlésekor, s bizonyára sokszor önkínzó módon szelektál a számára kézenfekvő idézetek és utalások között. Az olvasó viszont éppen így kap világos képet arról, hogy ki és mi az igazán fontos a keresztyén teológia mai szemléletében. Bár teológuskorom óta nem tudom magamévá tenni a „philosophia est ancilla theologiae” (a filozófia a teológia szolgálóleánya) klasszikus megállapítását, mert igen gyakran a filozófia királynői igényével találkozom, tisztelettel adózom a filozofikus gondolatok megjelenítéséért és nagy filozófusok - pl. Aristoteles (8), vagy Platon (15) - szerepelteséért. Tartozom azzal, hogy bevalljam: néhai kedves egyháztörténet-professzorom hagyatékából többek között hozzám jutott Heussi „Kompendium der Kirchengeschichte” (6. kiadás, 1928) című műve, mely nemcsak kutatásaimban, hanem a főiskolásoknak szóló jegyzetek készítésekor is nélkülözhetetlen forrásmunkává vált.

Számomra tanulságos és a II. kötet idézet- és utalásanyagának összeállításánál talán felhasználható az a töredékes névsor, melynek segítségével elsősorban a 20. század protestáns, illetve evangélikus tanítása megszólal. A svájci Barth (30) és Brunner (27) valóban kiváló *református* teológusok voltak, mégis feltűnő, hogy nagyjából annyiszor kapnak teret nézeteikkel, mint az alább felsorolt *evangélikus* teológusok összesen: a német Althaus (11), Elert (13), Tillich (3), Thielicke (8), Bonhoeffer (4), Trillhaas (7) és Pannenberg (3), a svéd Nygren (2) és Aulén (4), valamint a dán Prenter (12). Ezzel az egybevetéssel fel szeretném hívni a figyelmet a két svájci teológus-óriás meghatározó szerepére, amely legalábbis az „evangélikus dogmatika” I. részében tetten érhető. Mert igaz ugyan, hogy éppen Barthot méltán tartják az „újreformátori teológia” vagy az „Ige teológiája” atyjának, megteremtőjének, az is igaz, hogy nézetrendszerének nemcsak neve, hanem tartalma is „dialektikus teológia”, amely néhány lényeges ponton eltér a lutheri teológiától.

Megköszönjük Istennek D. Dr. Nagy Gyula Dogmatikájának I. kötetét, és arra kérjük Urunkat: adja meg teológus-nemzedékek tudós oktatójának a lehetőséget műve befejezésére. Mindnyájan mindenképpen gazdagodunk általa.

Id. Magassy Sándor az alábbi levélben reagál dr. Zsigmondy Árpádnak az előző számunkban [38. k. oldal] kifejtett gondolataira:

A KI 51/2001. számában megjelent *dr. Zsigmondy Árpád* ny. lelkész, levéltáros olvasói levele, mely rendkívül tömören, magas színvonalon, ugyanakkor vonzó korrektséggel jeleníti meg a törvény és evangélium lutheri tanításával kapcsolatos aggályokat. A kérdés kezelhetősége érdekében előbb idézem a kritikus gondolatokat, majd a velük kapcsolatos észrevételeimet.

"Luther óta világos (lehet) számunkra, - olvassuk -, hogy Isten igéje kettős, kétféle íge: törvény és evangélium. De zavaros korokban (főlöttebb zavaros korunkban!) tiszta fogalmakkal kell beszélni. Tudnunk kell, hogy az Újszövetség és a rendszeres teológia szóhasználata nem azonos. Az Újszövetség Jézus és az apostolok egész igehirdetését „euaggelion”-nak nevezi, benne Isten törvényét is, amely Mózesnél keményebben tör össze, miközben utat mutat a szükséges, emberhez méltó és emberileg megvalósítható erkölcsi életfolytatásra, amire bizony a tanítványnak is holtig szüksége van. (Jézus szerint a megfürdöttnek szüksége van a lábmosásra; János szerint, akiben megvan a színről színre látás reménysége, az megtisztítja magát.) Miközben Pál a Törvény = a Tóra érdemszerző betöltése ellen, az Isten előtti dicsekvés ellen hadakozik, nem mellőzi bűn bűnnek nevezését ószövetségi igékkel és korabeli görög erkölcs-tani szövegekkel. Nagy kísértésünk nekünk evangélikusoknak, hogy az újszövetségi evangéliumból csak az ingyen kegyelem evangéliumát hirdessük, de az Isten törvényét elhallgassuk, vagy megszelídítsük, és „olcsó kegyelmet” prédikáljunk a drágán megfizetett helyett. (...) Johannes Agricola már a tanácsházára akarta toloncoltatni a tízparancsolatot, és pusztán Jézus szenvedésével akart téríteni”.

(1) Már ez az idézet is hosszadalmasnak tűnik. Ám nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az olvasó érzékelje: a tömör utalások nehéz, bonyolult kérdések elé állítanak, melyekre precíz válasz csak hosszan adható. Például: *A lábmosás történetében* (Ján 13,1-17) Jézus nem az aláztos életvitelre, hanem a szolgálat isteni rendjére nézve szolgálat példát szimbolikus tettével, ami aztán elvezet a főhatalom (primátus!) kérdésköréhez. A „*megtisztítja magát*” (1Ján 3,3) kitétel önmagában érthetetlen, vagy biztos félreértéshez vezet, s csak akkor nyílik ki előttünk, ha tudjuk: a gnosztikusok tévtanítása milyen vonzó kísértés volt az első keresztyén gyülekezetek számára. A pellengerre állított *Agricola János* (1492?-1566) - Luther tanítványa, majd legbelső baráti és munkatársi körének tagja - is csak akkor kap igazságos ítéletet, ha az „antinomista viták” történelmi képét alakja köré rajzoljuk. E néhány kiragadott példa azt szeretné érzékeltetni, hogy a törvény és evangélium kérdésének vannak olyan fontos részletei, melyek szétfeszítik a rendelkezésünkre álló kereteket. Egyszerűsítésre kell tehát törekednünk.

(2) Egyetértsek a levél azon állításával, mely szerint a *Törvény és az Evangélium gyűjtőfogalom: egyaránt Isten Igéjét jelöli meg*. A Törvényben találjuk az első és egyik legvilágosabb evangéliumi ígéretet Krisztusról és a megváltásról (1Móz 3,15), míg az Evangélium közli velünk azt a törvényértelmezést (Máté 5,17-48), mely lehetetlenné tesz minden reménykedést a törvény betölthetőségét illetően.

(3) A protestáns teológia általában azonos módon vélekedik a törvény és evangélium *tartalmáról* is, amikor azt vallja, hogy az egyikben Isten *követelő akarata*, a másikban Isten *ajándékozó szeretete* kap hangsúlyt. E tartalmi különböztetés következtében lehe-

tetlenné válik a „törvényben is van evangélium” és „az evangéliumban is van törvény” teológiai tévedésének képviselője. A reformátorok között a különbség máshol jelentkezik. *Kálvin* szerint ahogyan az Ó- és Újszövetség egyaránt „Isten Igéje”, úgy annak tartalma: a törvény és evangélium is *azonos módon* eszköze Isten üdvözítő akaratának. Ezt a látásmódot lényegében az egész protestáns teológia átvette. *Luther* szerint viszont az Újszövetségnek *elsőbbsége* van az Ószövetséggel szemben, mivel a döntő üdvígéretnek itt teljednek be; és az evangéliumnak is *elsőbbsége* van a törvénnyel szemben, mert az evangélium újjászüli, és a mennybe emel, a törvény pedig elítél, kétségbe ejt, és a pokolba taszít. Az igehirdetés gyakorlatában a különbség úgy érvényesül, hogy *Kálvin* szerint a törvény és az evangélium egyaránt az üdvösségre juttatás isteni eszköze, míg *Luther* szerint csak az evangéliumnak van üdvözítő ereje, a törvénynek nincs.

(4) Végül: egyetértünk abban, hogy mindig fenyeget a veszély, hogy *eltorzított evangéliumot* hirdessünk. A torzítatlan evangélium lényege Pál szerint az, hogy „Isten az *istentelent* igazítja meg” (Róm 4,3); vagyis Isten emberen véghezvitt üdvözítő cselekedetének nincs emberi előfeltétele. A törvénynek - és a törvényiesített evangéliumnak - viszont van. Isten ugyanis az ember elé adja az életet és a halált, az áldást és az átkot, és felhív arra, hogy válasszuk az életet (vö. 5Móz 30,15-20). Evangéliumhirdetésünk igen gyakran abból áll, hogy nagyon korrekt módon szólunk Isten üdvözítő kegyelméről, majd mondanivalónkat ezzel a fordulattal zárjuk: „Isten megteremtette az üdvözülés lehetőségét; csak el kell fogadnod azt, amit felkínált!” Vagy: „Isten mindent elkészített, rajtad áll, hogy élsz-e vele, döntesz-e Mellette”. Ahol feltételekről esik szó, ott már nem evangélium hangzik, hanem törvény. Arról az „evangéliumról” már szólni sem érdemes, mely szerint „nem kell izgulnunk, hiszen Isten megváltó szeretete vesz körül bennünket.”

Az igazi evangéliumot János 3,16 tökéletesen fejezi ki. Nem idézem, mert mindnyájan tudjuk. Kiemelem azonban a hangsúlyos részeket. Az evangélium Isten *szeretetéről* szól, ami *Jézus Krisztusban* jött egészen közel az *elveszettekhez*, akik *boldog hittel* fogadják el a kegyelmű ajándékot, és válnak *ezáltal* az üdvösség részeseivé.

Hírek – kérések

1. Jelentjük, hogy reménység szerint karácsonyra megjelenik Ordass püspök „Nem tudok imádkozni” c. imádságra tanító könyvének második kiadása.
2. Tekintettel arra, hogy a postán történő befizetések után esetenként 60,- Ft-os többletköltséget kell fizetnünk, szeretettel arra kérjük előfizetőinket, hogy az előfizetési díjukat illetve adományukat - amennyiben lakóhelyükön ez lehetséges - az OTP fiókjában fizessék be.
3. Nyomatékosan kérjük azt is, hogy az előfizetésükkel kapcsolatos kérdéseiket (címváltozás vagy annak pontosítása, lemondás, új előfizetés, stb.) közvetlenül levélben közöljék (postacímünk: 1163 Budapest, Bodnár utca 29), mert a csekklapra írt üzenetet általában véve nem vagy hiányosan kapjuk meg.

Scholz László

... níl nisi bene

Pártolom a bölcs szép igazát.
Holtjairól egy nemzedék mit ad át
Üzenetül az utókornak? Csak azt,
Ami bennük jó volt. Ejti a panaszt.

/Diogenész mondásához/

Az ész kudarca

Értelmed mérővesszején
A sorsod soha le nem méréd.
Nincs mércéje a földtekén:
Hibátlan tudni, mi az élet!

Töprengés

Kivetkeztem magamból sötét órán?
Vagy inkább magamba merültem mélyen,
Itt benn leltem fel virágtalan spórám,
Igaz valómat a nemlét sejtjében.

Röpke esti fohász

Csak Áment mondtam. Hármát összesen.
Azt is elernyedten, erőtelen.
Tudtam, tudja az Isten, miket kérnék
S az Ámen előtt mind-mind odaér még.

Zusammenfassung

Eine Weihnachts- und eine Neujahrspredigt stehen zu Beginn unserer Winterfolge. Die Weihnachtspredigt hielt Bischof Lajos Ordass am 24. Dezember 1949 im Gefängnis von Szeged für die mit ihm eingekerkerten katholischen Geistlichen. Die Neujahrspredigt hielt der zu Weihnachten vorigen Jahres entschlafene Mitkämpfer von Lajos Ordass, György Kendeh sen. in der Kelenfölder Kirche in 1957.

Die Laudation von Lóránd Boleratzky würdigt László Terray, anlässlich der Übergabe des ihm verliehenen Gáspár Károli-Preises.

Im Zusammenhang mit dem Ordass-Zentenarium gedenken Bischof Ordass, des Gemeindepfarrers von Cegléd Pál Zászkaliczky sen. und Sándor Verli. Die Erzählung vom schwedischen Schriftsteller-Pfarrer A. Hambraeus schildert die Tätigkeit des „Übersetzers“ Lajos Ordass.

László Scholz und Pál Zászkaliczky sen. erörtern die Fragen der christlichen Erziehung in der Familie. Die Studie von Lóránd Boleratzky beschäftigt sich mit den Problemen der Bildung unserer Kirchenjuristen.

In unserer Dokumentenspalte bringen wir zwei von Pál Göllner bzw. Zoltán Dóka an Zoltán Káldy gerichteten Briefe. Beide wurden nach der Budapester Vollversammlung des LWB in 1984 geschrieben.

Am 23. Oktober fand die Grabsteinweihe des vor einem Jahr in Hévizgyörk verstorbenen Zoltán Dóka statt. Dieses Ereignis beschreibt Zoltán Isó.

Sándor Magassy sen. macht die Leser mit dem ersten Band der Dogmatik Neuzeitliche Lehre der Kirche von Dr. Gyula Nagy bekannt.

Die Gedichte von László Scholz und Zoltán Dóka bereichern unsere Winterfolge.

Summary

Our Winter issue opens with two sermons, one for Christmas and one for New Years. The Christmas sermon was delivered by bishop Lajos Ordass to the catholic priests who were his fellows in the prison in Szeged on 24. December, 1949. The New Year sermon was delivered in 1957 by György Kendeh Sen., who died last Christmas and was the fellow friend and comrade of bishop Ordass.

The laudation from Lóránd Boleratzky is an appreciation of László Terray on the occasion of his Gáspár Károli award.

On the occasion of the Ordass-centenary Pál Zászkaliczky Sen. and Sándor Verli, pastor in Cegléd commemorate bishop Ordass. A short story from the Swedish writer-pastor A. Hambraeus shows the work of the „translator“ Lajos Ordass.

The writing from László Scholz and Pál Zászkaliczky Sen. talks about the questions of the Christian family and child-rearing. The study of Lóránd Boleratzky deals with the problems of the church lawyer-training.

In our Documentaries column we bring two letters addressed to Zoltán Káldy from Pál Göllner and from Zoltán Dóka. Both of them were written in 1984 after the LWF congress in Budapest.

The inauguration of the gravestone of Zoltán Dóka, who passed away a year ago took place in Hévizgyörk on 23 October. Zoltán Isó gives account of the event.

Sándor Magassy Sen. reviews the first volumene of the dogmatics from Dr. Gyula Nagy titled The Teaching of the Church Today.

The poems of László Scholz and Zoltán Dóka also enrich our Winter issue.

E SZÁMUNK SZERZŐI

<i>Dr. Boleratzky Lóránd</i> ny. ügyvéd, egyetemi magántanár	Budapest
+ <i>D. Dóka Zoltán</i> lelkész	Hévízgyörk
<i>Göllner Pál</i> mérnök	Budapest
+ <i>Axel Hambræus</i> lelkész, író	Orsa /Svédország/
<i>Isó Zoltán</i> lelkész	Veszprém
+ <i>Id. Kendeh György</i> lelkész	Budapest
<i>Id. Magassy Sándor</i> ny. lelkész	Sikátor
+ <i>D. Ordass Lajos</i> püspök	Budapest
<i>D. Scholz László</i> ny. lelkész	Budapest
+ <i>Dr. Verli Sándor</i> ügyvéd, gyül. felügyelő	Cegléd
<i>Id. Zászkaliczky Pál</i> lelkész	Budapest

***

Szeretettel ajánljuk Olvasóink figyelmébe alábbi kiadványainkat:

<i>Ordass L.:</i>	A keresztfa tövében, Nagyheti áhítatok	150,-
<i>Ordass L.:</i>	Vádirat, Korrajz	40,-
<i>Ordass L.:</i>	Jó hír a szenvedőknek, Prédikációk	400,-
<i>Ordass L.:</i>	Akikkel az Úton találkoztam	400,-
<i>Ordass L.:</i>	Útravaló az év minden napjára	1.190,-
<i>Ordass L.:</i>	Gondolatok a Filemon levél olvasása közben	100,-
<i>Ordass-Lyngar:</i>	A fáklya, Ifjúsági áhítatoskönyv	300,-
<i>Terray L.:</i>	Nem tehetett mást, Ordass Lajos életútja	150,-
<i>Scholz L.:</i>	Tisztítsd meg szívedet	100,-
<i>Scholz L.:</i>	Két sugárzó igazgyöngy, Írásmagyarázat	150,-
<i>Ritter-Tekus:</i>	A lelkipásztor imádsága	100,-
<i>Sólyom J.:</i>	Hiszem-tudom, Bevezetés az egyház tanításába	280,-
<i>Boleratzky L.:</i>	Aki mindvégig állhatatos maradt	600,-
<i>Luther M.:</i>	14 vigasztaló kép	160,-
<i>Botta I.:</i>	Dévai Mátyás, a magyar Luther	120,-
<i>Vajta V.:</i>	Hit és élet összecsengése	40,-
<i>Jung E.:</i>	Hogyan vezessem a vasárnapi iskolát?	300,-
<i>Böröcz S.:</i>	Kiáltás a mélyből	800,-
<i>Maróthy J.:</i>	Szegények szíve, Novellák	500,-
<i>Kendeh-Newman:</i>	Jöjj Jézushoz! Evangelizáló füzet	100,-
<i>Dóka Z.:</i>	Márk evangéliuma, Kommentár	1.500,-
<i>Rőzse I.:</i>	A halál árnyékának völgyében	500,-
<i>Boleratzky L.:</i>	A miskolci evangélikus jogakadémia	40,-
<i>Boleratzky L.:</i>	A miskolci jogakadémia tanárai	200,-
<i>Boleratzky L.:</i>	Evangélikus egyházjog I.+II. r.	1.300,-
<i>Scholz L.:</i>	Elveszett és megtaláltatott	130,-
<i>Raj Munk:</i>	Három dráma	600,-

A Keresztyén Igazság évi előfizetési díja 1000,- Ft + postaköltség.

Külföldre 15 DM. Egy szám ára 250,- Ft.

Folyóiratunk és kiadványaink megrendelhetők:

Ordass Lajos Baráti Kör

1114 Budapest, Bocskai út 10.

Postacím: 1163 Budapest, Bodnár u. 29.